

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Haridusinnovatsiooni õppekava

Hendrik Noor

Koduõppe perede vaated kooli ja kodu koostööle ja selle arendusvõimalused

Magistritöö

Juhendaja: haridusteooria lektor Karmen Trasberg

Tartu 2021

Kokkuvõte

Koduõpe on Eestis ja mujal maailmas populaarsust koguv õppevorm, millel on omad eelised ja ka kitsaskohad, näiteks koduõppel olevate HEV õpilaste märkamise ja toetamise, õpitulemuste kontrollimine, koduõppel olevatele õpilastele üksikute ainetundide võimaldamine koolis. Neid kitsaskohti on võimalik lahendada tõhustades kooli ja kodu vahelist koostööd. Käesoleva magistritöö eesmärgiks on välja selgitada koduõppe lapsevanemate vaated koostööle kooliga ning selle arendusvõimalused. Taustaandmete saamiseks uurisin respondentidelt ka koduõppele siirdumise põhjuseid. Uurimuse läbiviimiseks koguti andmeid kümnelts koduõpet praktiseerivalt perelt. Andmeid analüüsi induktiivsel teel kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodikaga. Uurimuse tulemustest selgus, et koduõppe perede ja kooli koostöö tõhustamise eelduseks on eelkõige geograafiline lähedus, lähiõppe kohtade olemasolu koolis ning hübriid-koduõppe võimaldamine. Kasuks tuleb ka see, kui koolis rakendatakse nüüdisaegset õpikäsitust moel, mis arvestaks õpilase huvide ja eripäradega.

Võtmesõnad: Koduõpe, koostöö, hübriidsed õppevormid

Abstract

Homeschooling families' views on school-home cooperation and its development

opportunities. Homeschooling is a form of study which is gaining popularity in Estonia and elsewhere in the world. It has its advantages and also its bottlenecks, such as noticing and supporting students with special needs, evaluating learning outcomes and providing individual lessons at school for homeschooled students. These bottlenecks can be addressed by enhancing school-home collaboration. The aim of this master's thesis is to define the views of homeschooling parents on cooperation with the school and the development opportunities in this area. In order to obtain background data, the respondents' motivations for choosing homeschooling were also researched. To conduct the study, data was collected from ten families practicing homeschooling. This data was analysed inductively using qualitative content analysis methodology. The results of the study reveal that the prerequisite for improving cooperation between homeschooling families and school is primarily geographical proximity, the availability of face-to-face learning places in schools and the provision of hybrid-homeschooling. It was also found to be beneficial if the school implements a teaching approach which takes into account the specific needs and interests of the student.

Keywords: homeschooling, cooperation, hybrid-homeschooling

Sisukord

Kokkuvõte	2
Abstract	2
Sisukord	3
Sissejuhatus	4
Teoreetiline taust	5
Koduõppe korraldus Eestis	5
Kooli ja kodu koostöövormid koduõppel	7
Õppevormid koduõppel	8
Koduõppe põhjused	11
Kooli ja kodu koostööd mõjutavad välistegurid ja kitsaskohad	12
Uurimuse probleemiseade, eesmärk ja uurimisküsimused	13
Valim ja metoodika	14
Andmekogumine	15
Andmeanalüüs	16
Uurija refleksiivsus	18
Tulemused	18
Pere põhjused koduõppe valikuks	18
Pere ootused koolile, kellega tehakse koostööd koduõppe läbiviimisel.	23
Perede kogetud takistused ja kitsaskohad koduõppe rakendamisel.	31
Arutelu	32
Uuringu piirangud	35
Tänuõnad	36
Autorsuse kinnitus	36
Kasutatud kirjandus	37
Lisa 1. Intervjuu kava	42

Sissejuhatus

Koduõpe on õppevorm, mille puhul kooliealised lapsed ei käi koolis, vaid nad saavad vanemate soovil haridust kodus (Neuman & Oz, 2020). Eristatakse ka tervislikel põhjustel rakendatavat koduõpet, kuid käesoleva uurimuse raames käsitlem vaid koduõpet lapsevanema soovil põhihariduse statsionaarses õppevormis.

Koduõpe on vanim pool-formaalse hariduse andmise viis läbi inimkonna ajaloo (Brewer, 2021). Nii on varase koduõppe uurimine ajaloolaste ja antropoloogide pärusmaa. Koduõppe pika ajaloo tõttu on seda õppimise vormi tihtipeale nimetatud ka loomulikuks õppimiseks või vabaõppeks, mille oluliseks elemendiks oli näiteks struktureerimata mäng (Gray, 2009). Kaasaegse koduõppe ajaloo algust seostatakse John Holti koduõppe teemaliste raamatute levikuga USA-s.

Koduõpe on Eestis ja ka mujal maailmas järjest populaarsemaks muutunud, mis näitab, et tegemist on vajaliku alternatiivse õppevormiga. Koduõppe plusse ja miinuseid on läbi aegade põhjalikult uuritud. Thomase sõnul on koduõppe üks eeliseid vanemate vabadus valida õpetamise meetodeid ja kujundada õppekava vastavalt lapse huvidele. Sama autor toob välja õppimise protsessi loomulikkuse, mis toetub õpilase arusaamiste arenemisele (Thomas, 2016). Neuman toob välja, et koduõppijal on parem kontakt iseendaga, ta on enastjuhtivam õppiija, tal kujuneb välja sisemine õpimotivatsioon ja kriitiline mõtlemine ning koduõppiija kujutlusvõime on paremini arenenud. Samuti toob ta välja pereväärtuste tugevnemise koosõppimise käigus. Endisi kodus õppijaid intervjuerides leidis Neuman, et nimetatud õppevormi puudusteks on eksamite ja testide tegemise vähene oskus ja välise motivatsiooni ja õppimise raamistiku ning sotsiaalse heakskiidu puudumine, teistest erinev olemine, sõprussuhete vähesus ja vähene sotsiaalne ettevalmistus (Neuman, 2020). Kõige tihedamini nimetatakse vajakajäämist just sotsiaalsete oskuste ja akadeemiliste teadmiste vallas (West, 2009).

Eestis on iga koduõppel olev õpilane seotud kooliga, mille nimekirjas ta figureerib. Koduõppe protsessi ja koostööd kooliga reguleerib “Koduõppe ja haiglaõppe kord” (Koduõppe ja haiglaõppe ...2018). Koduõppe põhjused ja seda reguleeriv seadusandlus varieeruvad riigiti. Eestis on viimastel aastatel koolide ja kodu koostöös tekkinud mitmeid innovaatilisi õppeformaate nagu juhendatud koduõpe, hübriid-koduõpe ning distantsõpe. Aastate jooksul

väljakujunenud koduõppe korralduses on aga kooli poolt vaadates ka kitsaskohti, mida saab lahendada kooli ja kodu koostööd tõhustades või riiklikul tasandil seadusandlust muutes.

Antud töös on neli osa. Esimeses osas annan teoreetilise ülevaate koduõppest Eestis, kirjeldan üldkorralduslikke kitsaskohti, samuti kirjeldan kooli ja kodu vahelisi erinevaid koostöövorme. Metoodika osas kirjeldan uurimuse läbiviimise erinevaid etappe. Tulemuste osas esitan koduõppe lapsevanemate selgitused selle õppevormi valimisel ning vaated koostööle kooliga. Arutelu osa keskendub tulemuste analüüsimisel selgunud põhisõnumite esitamisele ja nende sidumisele teooriaga.

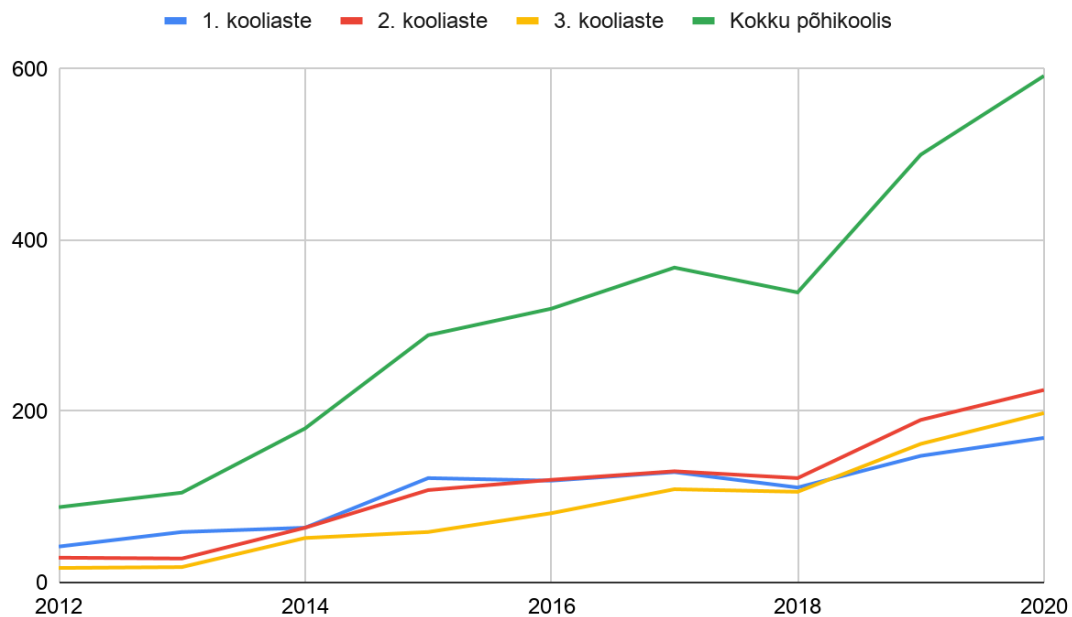
Teoreetiline taust

Koduõppe korraldus Eestis

Eestis on seadusega kehtestatud riiklik õppekava (Põhikooli riiklik õppekava, 2021) ja koolikohustus põhikooli ulatuses. Õppekava läbimise ja õpitulemuste saavutamise eest peab seisma kool, mille nimekirjas koduõppel olev õpilane on. Koduõpe on Eestis lubatud kuni põhikooli lõpuni ja seda reguleerib vastav seadusandlus (Koduõppe ja haiglaõppe ... 2018). Selle seaduse kohaselt nimetatakse koduõppeks väljaspool kooliruumi korraldatavat õpet. Seoses õppevormide mitmekesisustumisega viimastel aastatel on käibele tulnud ka hulganisti uusi termineid, mis tähistavad virtuaalruumis ja virtuaalruumiga kombineeritud õpet. Mõned neist terminitest on kasutusel ka antud uurimuses, kuna kodus õppiva õpilase koostöö kooliga toimub sageli veebi vahendusel. Haridus- ja Noorteamet digipädevuse koduleht eristab järgmisi mõisteid: digiõpe, hajaõpe, distantsõpe, lähiõpe, põimõpe, veebiõpe ja kontaktõpe (Digiõppe terminid, s.a.). Koduõpet korraldab ja finantseerib vanem, kes vastutab ka õpitulemuste saavutamise eest. Kool võimaldab õpilasele tasuta õppekirjanduse. Samuti koostab koduõpet läbiviiv isik koostöös kooliga igale koduõppel olevale õpilasele individuaalse õppekava. Kooli kohustus on vähemalt üks kord poolaastas kontrollida individuaalses õppekavas sätestatud õpitulemuste omandamist. Seega on õpilase ja kooli koostööl oluline roll, tagamaks õpilase tasakaalustatud areng koduõppe tingimustes. Antud uurimuse kontekstis keskendun koduõppe pere ja kooli koostööle, kuid lähemal vaatlusel on koostööl veel kolmaski osapool, kelleks on riigi esindajana Haridus- ja Teadusministeerium. Koolide ja ministeeriumi vahelise suhtluse üks formaalsemaid ja põhjalikumaid vorme on riiklik järelevalve, mille käigus välishindamise spetsialistid annavad koolidele põhjalikku tagasisidet. Tutvudes

järelevalveõienditega (Järelevalveõiendid, 2021) selgub, et teadmiste kontrollimist vestluse vormis on siiani mõnedes koolides aktsepteeritud. Peab siiski nentima, et kitsaskohtade ilmnemisel võib ministeeriumi tõlgendus teadmiste kontrollist muutuda. Teadmiste kontrollimist puudutava seadusepunkti (“Koduõppe ja haiglaõppe tingimused ja kord” § 7 lg 1) tõlgendus määrab suuresti kooli ja kodu vahelise koostöö kliima.

Eestis on viimase kaheksa aastaga lapsevanema soovil koduõppel olevate laste arv kasvanud rohkem kui kolm korda (EHIS).

Joonis 1. Koduõppe õpilaste arv Eestis aastatel 2012-2020 (EHIS, 2021).

Maailmas on koduõppe kõige populaarsem USA-s, kus Ray (2016) hinnangul oli 2016. aastal kodus õppivaid lapsi 2,3 miljonit, mis teeb ligikaudu 3% õpilaste koguarvust. Eestis on 2020. aasta seisuga koduõppel olevaid lapsi 0,4% koolikohuslaste õpilaste koguarvust. COVID-19 kriisiga seotud distantsõppe periood ja inspireerivad lood koduõppe peredest pärit lastest (nt. noor popartist Billie Eilish ja ta vend Finneas O'Connell) on viimaste aastatega koduõppe levikut veelgi suurendanud. Ka teistes riikides on koduõppe õpilaste arv kasvutrendis, ulatudes Inglismaal 80 000, Kanadas 50 000 ja Prantsusmaal 2800 õpilaseni (Neuman & Oz, 2020).

Kooli ja kodu koostöövormid koduõppel

Koduõppe raamistikuks on kohalik seadusandlus, kuid koduõpet kui protsessi mõjutab lisaks vanemate maailmavaade ja nende koolikogemus, lapse koolikogemus ning see, kuidas kool suudab perega luua koostöise ja toimiva suhte. Eestis on koduõppe perede ja kooli koostööd lähemalt uurinud Kadri Tammar (2010) ja Kärt Käo (2018). Tammar on oma magistritöös võrrelnud munitsipaal- ja waldorfkooli erinevaid lähenemisi koostööle ja on antud kontekstis tuvastanud erinevusi kontrolli–usalduse skaalal. Antud tööst nähtub, et koduõppepered eelistavad reeglina koostöövormina usalduslikku partnerlust kontrollivale koostööle. Käo uurimuses täheldatakse juba koduõppesõbralike koolide väljakujunemist, mille seas on nii munitsipaal- kui erakoole. Nendes koolides on lapsevanemad kirjeldanud koostööd kui positiivset, vastutulelikku ja teineteist mõistvat. Sellisel juhul on kool lapsevanemale partner, mitte järelevalve organ (Käo, 2018). Kooli ja kodu koostöö võib avalduda mitmel tasandil – igapäevase infovahetuse, kaasatuse ja regulaarse osalemise ning ideaalses mudelis partnerluse ja jõustamisena (Schults, et al, 2018; Valk, Ress, 2016). Koduõppesõbralikes koolides tegeletakse aktiivselt koduõppe võimaluste arendamisega ja koduõpet puudutavate teenuste laiendamisega. Järgnevalt tutvustan erinevaid käibel olevaid kooli ja kodu koostöövorme.

Partnerlus. Koostöövormi, mida iseloomustavad ühine eesmärgitunnetus, vastastikune austus ja valmisolek edasiviivaks kommunikatsiooniks, saab nimetada partnerluseks (Godber, 2002). Partnerluses on oluline ka kaasatuse mõõde, sellise suhtevormi puhul ei võta osapooled otsuseid vastu ühepoolselt ning koostöö eesmärgid, tegevuskava ja vahendid lepatakse kokku koos (Lagerspetz, M., 2006). Lisaks eelmainitule tuleb suhte osapooltel teada üksteise rolle, oskusi ja rolliga seonduvaid väljakutseid (Graham, et al., 2019). Väärtused, mis satuvad partnerlussuhte keskele, sõltuvad sellest, kuidas suhte osapooled tajuvad oma rolle (Tett & Macleod, 2020). Steh ja Kalin leiavad, et kodu ja kooli koostöös on oluline keskenduda koostööle ja luua dialoogikultuur ning teineteist austav õhustik. Oluline alguspunkt viljakale koostööle on teineteise vabaduse ja autonoomia aktsepteerimine, teadlikkus vastastikusest sõltuvusest ja ühistest eesmärkidest (Steh & Kalin, 2011). Kooli ja kodu suhteid uurivates töödes on korduvalt välja toodud, et usaldus ja dialoog haridussüsteemi ja lapsevanemate vahel on laste akadeemilise edu seisukohast elutähtsad (Steh & Kalin, 2011; Adams & Christenson, 2000)

Juhendamine/abistamine (*facilitating*). Juhendaja (*facilitator*) on inimene, kes toetab ja jõustab koostööd, aitab kavandada ühiseid eesmärke ja planeerida tegevusi. Seda tehes jääb abistaja neutraalseks ega võta domineerivat seisukohta (Bens, 2012).

Kootsimine (*coaching*). Selliselt nimetatakse arengule suunatud suhtlemisvormi, kus kogenum pool, keda kutsutakse kootsiks, toetab õppijat teatud isikliku või ametialase eesmärgi saavutamisel. Koots pakub omalt poolt nõu ja juhtnööre ning teine pool õpib sellest (Passmore, 2016).

Mentorlus. Mentorlus on protsess, mille käigus antakse edasi teadmisi, vajalikke kontakte, psühholoogilist ja sotsiaalset toetust ning arendatakse karjääri- või erialaseid teadmisi. Mentorlussuhtega kaasneb mitteformaalne suhtlusprotsess, mis toimub reeglina näost näkku mingi aja vältel kahe inimese vahel, kellest ühel on rohkem teadmisi ja teisel on soov oma teadmisi arendada. Tihtipeale võib mentorlussuhte puhul osutada komistuskiviks avatud suhtlustasandi saavutamine (Tait, 2003).

***Laissez-faire*.** See termin tuleb prantsuse keelest ja see tähendab "Las nad teevad (mida nad tahavad)". See stiil on kõige passiivsem viis inimeste juhtimiseks. Seda juhtimisstiili on nimetatud ka juhtimise puudumiseks. Otsuste tegemine on jäetud osapoolte enda teha ja reegleid pole fikseeritud. *Laissez-faire* on sobiv partnerlussuhte alaliik, kui osapooled on eksperdid ja tunnevad end kindlalt erinevate projektide juhtimisel. Juhtimisteooria kontekstis võimaldab see stiil alluval tunda end austatuna ja autonoomsena, eeldades, et koostöö on tulemuste lõikes efektiivne (Yang, 2015).

Autoritaarne juhtimine. Kooli ja kodu koostöö võib taanduda ka autoritaarsele suhtele, mille tunnusteks on ebavõrdne võimutasakaal. Autoritaarne juht annab käsklusi ja ootab kuuletumist. Sellise juhtimisstiili juurde kuulub regulaarne kontrollimine ja hindamine. Hindamiskriteeriumid on koostatud ühepoolselt ning dialoogi esineb vähe (Bozeman, Feeney, 2007).

Õppevormid koduõppel

Koduõppet kui protsessi kujundavad kooli ja kodu vaheline koostöövorm ning pere poolt rakendatav õppevorm. Seoses tehnoloogia arenguga on viimastel aastakümnetel õppevormid mitmekesisistunud. Hirsh (2019) toob välja viis valdkonda, mille mõju koduõppele on nähtav:

- online abimaterjalid
- võrgustumine ja koduõppeperede koostöö

- võimalus osaleda piirkondlike koolide õppetöös
- koduõppe abiprogrammid
- piirkondlike koolide avatus osaliseks osalemiseks
- juhendatud koduõpe
- mikrokoolide teke

Mikrokoolid kujutavad endast vanemate ja kooli poolt koostöös organiseeritud koosõppimisvõimalusi koduõppel olevatele õpilastele (Hirsh, 2019). Ka Eestis on viimastel aastatel tekkinud individuaal- ja koduõppekeskusi, näiteks Harmi ja Karula õpipaigad, Õnneskool Saaremaal ning Võlukool Tartus. Sellistes koolides toimuvad tegevused kas selleks otstarbeks renditud ruumides või kordamööda erinevate perede kodudes. Eesmärgiks on jagada kollektiivset oskus- ja teadmisesressurssi ning ühendada jõud ka finantsilises mõttes, luues koos võimalusi tuua õpilaste ette eksperte ja õpetajaid erinevatelt elualadelt (Gaither, 2017). Järgnevalt tutvustan levinumaid õppevorme, mida koduõppe pered kasutavad.

Traditsioone austav koduõpe. Selle koduõppe vormi valivad kõige sagedamini need pered, kes on koduõppe teekonna alguses. Vanemad toetuvad eelkõige oma koolikogemusele ja püüavad kooli üles ehitada oma kodus. Selleks sisustatakse kodus õppimiskeskus, mis meenutab koolikeskkonda. Õppetöö käib enamasti loengu vormis ning päevad on kindla struktuuriga. Kasutatakse koolides käibel olevat õppevara, peamiselt õpikuid ja töövihikuid. Hindamiseks kasutatakse teste, kontrolltöid ja viktoriine. Õppekava suhtes ollakse pigem konservatiivsed ja järgitakse riiklikku programmi. Antud stiil pakub vanematele turvalisust ja kindlat raamistikku, kuid tihti peale ei ole õpilasele kõige atraktiivsem valik. Seetõttu liigutakse selle stiili juurest enesekindluse kasvades edasi (Õppevormid koduõppel, s.a.).

Hübriid-koduõpe. See õppevorm kujutab endast koduõppe versiooni, kus laps käib 2-3 päeva koolis, saades seal osa grupiprotsessidest ja koolikogemusest, ning ülejäänud nädalapäevad õpib ta kodus (Wearne, 2016). Kui mujal maailmas on loodud ka ainult hübriid-koduõppele keskendunud koole, siis Eestis pakuvad seda võimalust mõned erakoolid (Koduõpe, s.a.). Ülevaatlikumad andmed munitsipaal- ja erakoolide hübriid-koduõppevalmiduse kohta Eestis hetkel puuduvad.

Koduõppe keskused (*Homeschool Co-ops*). Sellele õppevormile on iseloomulik, et lisaks kodus õppimisele organiseerivad samas piirkonnas elavad koduõppepered oma lastele võimalusi sotsialiseeruda, osaleda grupiprotsessides ning koos õppida. Isoleeritust peetakse üheks koduõppe suurimaks kitsaskohaks, niisiis aitab selliste keskuste olemasolu lapsel leida

sõpru ning rikastada õppimise protsessi arutelude, võistluste ja muude meetodite abil, mida perel omakeskis oleks keeruline pakkuda (Topp, 2008). Autorile teadaolevalt tegutseb Eestis uurimuse kirjutamise hetkel kolm gruppi, mida võib antud kategoorias välja tuua. MTÜ Vaba Laps alla kuuluva Õnnekooli manifest võtab hästi kokku selliste keskuste loomise ajendid ning kirjeldab ka nende toimimise aluseks olevaid põhimõtteid: “Üheskoos luuakse õppimist ja loovust toetav ning turvaline keskkond, kus kõik kogukonnaliikmed saavad käia õppimas, mängimas, avastamas ja sõpradega mõnusalt aega veetmas. Õnnekoolis ei panda hindeid, ei seata lapsi pingeritta ega võrrelda neid omavahel. Õnnekoolis puuduvad ka tavapärased klassid – lapsed jagunevad erinevatesse tegevus- ja projektõppe keskustesse ning väga tugevalt lähtutakse lapse enda huvidest. Õnnekooli lapsevanemad usuvad oma lastesse ja usaldavad neid oma haridusteed ise juhtima, et õppimine poleks tüütu, masendav ja ärevusttekitav, vaid lõbus ja põnev tegevus, mis on elu loomulik ja lahutamatu osa. Saaremaa koduõppeperede kogemus näitab, et üldhariduskoolist koduõppele jäänud lastes on aja jooksul tasapisi taastunud enesejuhtimisvõime ja õpihimu ning krooniline väsimus ja ärevus on asendunud elurõõmuga.” (MTÜ Vaba Laps s.a.). Koduõppekeskuste tekkimise eeldusteks on üksteisega geograafilises läheduses olevate ja kattuvate väärtushoiakutega koduõppe perede hulk.

Veebipõhine osaliselt juhendatud koduõpe. Selle õppevormi eripäraks on osaline koolipoolne juhendatus. Iga kindlaksmääratud aja tagant annab kool perele ülesandeid, mis reeglina lõimivad erinevaid aineid. Juhendamine toimub veebikeskkondades (nt. Zoom, Skype, Seesaw), kus õppuritel on võimalik ka omavahel suhelda. See vorm toetab vanemaid, kes ei pea seeläbi võtma kogu vastutust lapse haridustee eest. Samuti on õpilasele hea kogeda ennast õppijate grupis, mis loob lisamotivatsiooni. Õpilasel on võimalik võrrelda oma töid teiste õpilaste omadega ning saada perevälist tagasisidet (Koduõpe, s.a.).

Vabaõpe (*unschooling*). Vabaõpe on koduõppe vorm, kus õppimise teekonda juhivad lapse huvid ja uudishimu. Selle valiku kasuks otsustanud pered toetuvad riiklikule õppekavale vaid selles osas, mis nende eesmärke teenib. Suur roll on laste usaldamisel ja nende loomuliku õpihuvi toetamisel. Vabaõpe ei ole tingimata struktureerimata ja kaootiline protsess, nagu selle stiili nimi võib ekslikult panna mõtlema. Pigem on tegemist õpitega, kus on suur roll ennastjuhtival õppimisel ning kandvaks edasiviivaks jõuks on sisemine motivatsioon. Vabaõppijad on koduõppurid, kes on rohkem keskendunud õppimise ja hariduse omandamise eksperimentaalsele protsessile kui kooli imiteerimisele. Vabaõppe valinud lapsevanemad väärtustavad lapse tehtavaid valikuid, mida dikteerivad ta huvid, õppimisstiil ja isiksuse tüüp

(Riley, 2020). Vabaõppe õppevormi plussiks on lapse kiire areng sellel alal, mis talle huvi pakub. Samas võib ta teadmiste tase kannatada ainevaldkondades, mille suhtes õpilane ise huvi ei osuta ning seetõttu võivad nende õpilaste standardiseeritud testide tulemused olla nõrgemad (Trasberg & Kruusamägi, 2006).

Koduõppe põhjused

Koduõppe põhjused saab üldjoontes jagada kahte gruppi: ideoloogia ja pedagoogika (Van Galen, 1988). Kui võtta aluseks Rothermeli tulemused, siis peamised põhjused on negatiivne koolikogemus ja pere ideoloogia (Rothermel, 2003). Tabelis 1 toon välja mõned erinevate uurijate poolt välja selgitatud koduõppe põhjused esitatuna kolmes alajaotuses, mis kombineerivad eelmainitud uurijate klassifikatsioone.

Tabel 1. Koduõppe põhjused.

Negatiivne koolikogemus	Ideoloogilised põhjused	Pedagoogilised põhjused
Koolikiusamine (Neuman & Oz, 2020)	Uskumus, et hariduse andmine on lapsevanema kohustus (Collom, 2005)	Pettumine haridussüsteemis (Neuman & Oz, 2020)
Õpilase depressioon (Ray, 2016)	Koduõppe valik on tehtud juba peret planeerides (Ray, 2016)	Erivajadusega või andekate lastega mitteametamine koolis (Neuman & Oz, 2020)
Lapse väsimus/haigus (Ray, 2016)	Soov arendada välja lapse individuaalne potentsiaal (Ray, 2016)	Soov võimaldada lapse arengut loomulikus tempos (Ray, 2016; Green & Hoover-Dempsey, 2007)
Mure koolivägivalla pärast (Neuman & Oz, 2020)	Pere religioossed ja moraalsed väärtused (Anthony & Burroughs, 2010; Collom, 2005)	Soov kujundada lapse õppekava (Green & Hoover-Dempsey, 2007)
Lapsevanema enda negatiivne koolikogemus (Ray, 2016)	Soov kujundada lapse iseloomu (Collom, 2005)	Õpetamise madal kvaliteet koolis (Neuman & Oz, 2020)
Lapse tundlikkus (Ray, 2016)	Paindlikkus pereelu planeerimisel (Anthony & Burroughs, 2010)	Õpilaste testimise süsteem (Neuman & Oz, 2020)

		Kooli õppekava on reaalsest elust lahus (Neuman & Oz, 2020)
--	--	---

Kooli ja kodu koostööd mõjutavad välistegurid ja kitsaskohad

Koduõppe populaarsust erinevates riikides mõjutab suures osas vastav seadusandlus, mis võib olenevalt riigist või osariigist olla liberaalne (Alaska, Inglismaa) kuni koduõpet mittetolereeriv (Saudi-Araabia, Rootsi, Saksamaa). Ühelt poolt on haridus iga lapse õigus, aga kui tema koolikogemus on negatiivne, siis peab perel olema võimalus ka alternatiivile. Koduõpe on muutumas haridusmaastiku tunnustatud osaks. 2017. aastal läbi viidud metauuringus, mis kõrvutas 14 uurimuse tulemused, ilmnes, et 78% uurijate tulemused näitavad koduõppurite paremaid akadeemilisi tulemusi, võrreldes koolis käivate eakaaslastega (Ray, 2017). Uuringud koduõppe õpilaste õpitulemuste teemal Eestis hetkel puuduvad, küll aga on Haridus- ja Teadusministeerium algatanud 2021. aastal uurimuse, millega soovitakse kaardistada koduõppel olevate lastevanemate ja koduõpet pakkuvate koolide ning haridusekspertide hinnangud ja kogemused, millised on lapsevanema soovil koduõppe eelised ja puudused erinevatest aspektidest lähtudes (õppija areng, haridusvõrk, rahastamine) (HTM ja HARNÕ uuringute plaan, 2021). See näitab, et koduõppe populaarsuse kasv ja sellest ilmnevad kitsaskohad on pälvinud Haridus- ja Teadusministeeriumi tähelepanu. Valdkond on oma arengus jõudnud teelahkmele ning ees võivad oodata reguleerivad seadusemuudatused. Koduõppe arendamise seisukohast on oluline teadvustada “halle piirkondi” praegu kehtivas seadusandluses ja koduõppe korralduses.

Käesolev koduõpet reguleeriv seadusandlus sisaldab küllaltki palju tõlgendusruumi. Näiteks ei ole täpselt määratletud, mil moel teadmiste kontroll peaks toimuma. Siin ilmnevad käärid munitsipaalkoolide ja koduõpet võimaldavate erakoolide lähenemistes. Munitsipaalkoolid teostavad reeglina õpilastele regulaarseid kontrolltöid, tasemetöid ja tunnikontrolle, samas kui erakoolides toimub teadmiste kontroll vabamas vormis (Tammar, 2010). Mõnel juhul on kasutusel ka vahepealne variant, mille puhul pakub kool perele välja enesehindamise keskkonna ning pere kasutab seda, olles ise enda kontrollija.

Koduõppe pered on kooli kogukonna liikmed ja Eesti riigi kodanikud, kes maksavad makse samade põhimõtete alusel kui pered, kelle lapsed käivad koolis. Maksutuludega rahastatakse muuhulgas ka koole, sõltumata sellest, mil määral ja kas maksumaksja soovib neid kasutada. Sellest lähtuvalt on kodus õppijal võrdne õigus kasutada kõiki avalikke teenuseid,

mida riik pakub. Samal moel peaks tal olema õigus praktiseerida hübriid-koduõpet ning vajaduse korral saada osa kooli poolt pakutavatest tugiteenustest (nt. eripedagoog, logopeed, karjäärinõustaja ja koolipsühholoog). Eestis moodustab riigipoolne rahaline toetus koduõppel olevale õpilasele poole päevaõppes oleva õpilase pearahast. Individuaalsete õppekavade koostamine, selle järgimise juhendamine ning kontrollimine kujutavad aga endast töömahtu, mis lisandub õpetajate koormusele töös päevaõppes olevate õpilastega. See on ka põhjuseks, miks munitsipaalkoolid ei ole koduõppesest vaimustunud - see on omaette töö, mis võtab palju energiat ja aega ega ole eraldi tasustatud (Vapper, 2016).

Uurimused koduõppe põhjuste kohta (Green & Hoover-Dempsey, 2007; Princiotta & Bielick, 2006) toovad välja, et 16-20% peredest valivad koduõppe, kuna lapsel on hariduslikud erivajadused ja päevases õppes kooli poolt pakutavad tugiteenused ei ole andnud häid tulemusi (McTurnal, 2019). Tugiteenuste rakendamine on koolidele majanduslikult kulukas, eriti arvesse võttes, et koduõppe õpilaste rahastamine on poole väiksem kui päevases õppevormis. Samal ajal on koduõppe õpilaste erivajaduste jälgimine keerulisem, kuna nad ei veeda piisavalt aega õpetajate ja teiste spetsialistide vaateväljas. Samal põhjusel võivad suurema tõenäosusega jääda märkamata ka koduõppel olevate laste sotsiaalset laadi probleemid, nagu verbaalne ja füüsiline vägivald, tööjõuna kasutamine, sotsiaalne eraldatus, seksuaalne ärakasutamine jmt (Brewer, 2021). 2018. aastal Connecticuti *Office of the Child Advocate (OCA)* poolt väljastatud raporti (OCA, 2018) tulemused märkisid ligi kolmandiku koduõppel olevate laste ärakasutamist, hooletusse või muud liiki õigusteta jätmist. Need andmed on küll seotud kindla riigi ja piirkonnaga, kuid antud teema vajaks oma tõsiduse tõttu käsitlemist ka Eestis.

Õpilase koduõppele jäämise otsuse teeb kooli õppenõukogu. Juhul kui õppenõukogu otsustab, et õpilase õpitulemused koduõppel ei ole piisavad, võidakse õpilane suunata päevasesse õppevormi. See aga eeldab, et igal koolil, mille nimekirjas koduõppe õpilane viibib, on olemas vaba päevase õppevormi koht antud õpilasele. Kui sellist võimalust koolil ei ole, siis võib see asjaolu osutada kodu ja kooli koostööd silmas pidades piiravaks. Samalaadselt piiravaks on kooli ja kodu vaheline geograafiline kaugus, mis tõkestab osapoolte tihedamat suhtlust ja koostöö edendamist.

Uurimuse probleemiseade, eesmärk ja uurimisküsimused

Eestis on levinud koduõppepere ja kooli vaheline koostöövorm, mis tugineb kaasaegsel partnerlussuhtel ning mille aluseks on usaldus, teineteise austamine ja mõistmine (Tammar,

2010). Kui arvesse võtta käesoleva hetke koduõppe korraldusega seotud seadusandlikke kitsaskohti, kerkib küsimus, kuidas tõhustada kooli ja kodu koostööd selliselt, et kehtima jääksid partnerlussuhte üllad põhimõtted ning samas oleks tagatud riiklikus õppekavas toodud eesmärkide täitmine.

Sellest lähtuvalt seadsin käesoleva töö eesmärgiks selgitada, mis on koduõppe valiku põhjused ning millisena näevad kooli ja kodu koostöö tõhustamise võimalusi koduõpet praktiseerivad lapsevanemad.

Uurimisküsimused:

1. Millised on pere põhjused koduõppe valikuks?
2. Millised on pere ootused koolile, kellega tehakse koostööd koduõppe läbiviimisel?
3. Kuidas pered koduõpet rakendavad ja millist kodu ja kooli koostöövormi eelistatakse?
4. Millised on perede kogetud takistused ja kitsaskohad koduõppe rakendamisel?

Valim ja metoodika

Antud kvalitatiivse uurimuse respondendid leiti, kombineerides sihipärast, mugavus- ja lumepallivalimit (Rämmer, 2014). Valimi sihipärase osa koostamisel lähtusin soovist kaasata erineva koduõppestaažiga peresid. Pidasin oluliseks, et vähemalt kahel perel oleks kogemust alla aasta ja kahel perel üle viie aasta. Sellega tagasin erineva kogemustepagasiga perede vaadete esindatuse uurimuses. Unikaalse vaate lisamiseks seadsin kriteeriumi, et vähemalt üks pere oleks valimis selline, kus laps või lapsed pole üldse päevases õppevormis koolis käinud. Samuti pidasin oluliseks, et esindatud oleks erinevates vanuseastmetes õpilastega pered, kuna nende väljakutsed on mitmes plaanis eripalgelised. Uurimuses käsitlesin vaid õpilasi, kes on koduõppel vanema taotlusel ning selliseid lapsi pidi intervjuu tegemise hetkel olema peres vähemalt üks. Intervjueeritavate taustaandmetena kogutud info koduõppe staaži, kodus õpetatavate laste arvu ja nende klassi kohta on koondatud tabelisse 2.

Tabel 2. Intervjueeritavate perede taustaandmed.

Intervjueeritava tähis	Staaž aastates	Koduõppel olevate laste arv	Klass
S	6	1	7.
A	7	2	7. ja 4.
K	2	2	8. ja 4.

P	<1	2	7. ja 6.
O	<1	2	7., 4. ja 2.
T	6	3	6.
I	2	1	4.
U	2	1	4.
E	4	3	1., 2. ja 4.
L	1	1	7.

Valimisse kuulus kokku 10 peret, kus õppis 18 õpilast, kes olid kolme erineva kooli nimekirjas. Uuritavate perede geograafiline paiknevus varieerus üle Eesti.

Andmekogumine

Metoodika valimisel lähtusin soovist näha kooli ja kodu koostööga seonduvaid küsimusi intervjueeritavate vaatenurgast. Laherand (2008) kirjeldab kvalitatiivset uurimisviisi kui võimalust näha maailma uuritavate subjektide vaatenurgast. Intervjuud koostas poolstruktureerituna, andes endale võimaluse huvitavate teemade esilekerkimisel intervjuu kavast kõrvale kalduda. Andmekogumisel kasutasin poolstruktureeritud intervjuu formaati, mis on sobiv, kui uuritavate arv on suhteliselt väike ja soovitakse saada sügavat mõistmist seoses uuritava teemaga (Blackstone, 2012). Poolstruktureeritud intervjuu on oma olemuselt osaliselt standardiseeritud vestlus. Ettevalmistatud küsimustik või kava on vajalik vestluse käivitamiseks. Intervjuu algab kavakindlalt, kuid kulgeb avatult, lähtudes situatsioonist ja ilmnevatest teemadest (Õunapuu, 2014). Olles eelnevalt tutvunud antud valdkonna teoreetiliste allikatega ja sõnastanud eesmärgi ja uurimisküsimused, töötasin antud uurimuse jaoks välja intervjuu kava (vt lisa 1). Kava jaotasin plokkideks, millest igaüks käsitles eraldi uurimisküsimust. Lisaks sellele olid intervjuu kavas tausta avavad küsimused. Testisin kava algset versiooni viies läbi prooviintervjuu, mille järgselt teostas vajalikud korrektuurid. Esimesed intervjuud õnnestus läbi viia realselt peredega kohtudes. Nelja intervjuu läbiviimiseks kasutasin koduõppe keskuse ruume, et kogeda vahetumalt intervjueeritavate igapäevast keskkonda. Viis vestlust viisin läbi videokõne vormis. Intervjuu alguses tutvustasin ennast ja teostatavat uuringut ning viisin uuritava kurssi tema õigustega ja sellega, kuidas on tagatud tema konfidentsiaalsus. Samuti küsisin alustavalt, kas küsiteldav on nõus intervjuu salvestamisega (Lepik et al., 2014). Uuritavate konfidentsiaalsus on oluline uurijaeetika

põhimõtte. Siin lähtusin TÜ eetikakeskuse “Hea teadustava” nõuetest, kus rõhutatakse autori rolli uuringusse kaasatud inimeste väarikuse, autonoomia ja privaatsuse tagamisel (Tartu Ülikooli eetikakeskus, 2017).

Andmeanalüüs

Andmeid analüüsisin kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi põhimõtete kohaselt. Antud meetodi kasuks otsustamise peamine põhjus oli see, et autorile teadaolevalt on selles valdkonnas seni vähe uuringuid läbi viidud. Samuti oli uurimuse fookus uuritavate arvamustel, tõlgendustel ja väärtussüsteemidel (Kalmus, Masso & Linno, 2015). Andmete analüüs oli jagatud järgmisteks etappideks. Esmalt transkribeerisin intervjuu helifailid täies mahus, kasutades veebipõhist kõnetuvastusprogrammi (Alumäe et al., 2018). Kuna kõnetuvastusprogrammi helifailide töötamise käigus tekkis teatav andmekadu, kuulasin kõik intervjuud läbi ning korrigeerisin tekstis olnud vead. Teise etapi käigus lugesi intervjuud veel korra läbi ning asendasin tekstis esinevad nimed pseudonüümidega. Samuti talitasin koha- ja koolinimedega, et muuta andmed anonüümseks. Teksti maht transkribeerimise etapi järel oli 104 A4 formaadis lehekülge kirjastiilis Times New Roman, kirja suurus 12 ning reavahega 1,5. Kodeerimisetapi viisin läbi programmiga QCAmap (<https://www.qcamap.org/>), kuhu sisestasin uurimisküsimused ning intervjuude tekstid. Intervjuud sisaldasid ka infot, mille katmist uurimisküsimused otseselt ei eeldanud, samas moodustasid need andmed olulise taustainformatsiooni, mida sain uurimuses kasutada. Sellest kantuna koondasin algset neli uurimisküsimust, mida selgitab tabel 3.

Tabel 3. Algsete uurimisküsimuste koondamine

Algsete uurimisküsimused	Pärast koondamist
Millised on koduõppe perede vaated koduõppe rakendamisel?	Kuidas pered koduõpet rakendavad ja millist kodu ja kooli koostöövormi eelistatakse?
Millised strateegiad on sobilikud kooli ja pere vaheliseks koostööks koduõppe perede enda hinnangul?	
Kuidas koduõppe pere tajub oma kodukooli?	Millised on pere ootused koolile, kellega tehakse koostööd koduõppe läbiviimisel?
Millised on pere ootused koolile?	

Lisasin uued küsimused “Millised on pere põhjused koduõppe valikuks?” ja “Millised on perede kogetud takistused ja kitsaskohad koduõppe rakendamisel?”.

Suurendamaks kodeerijasisest kooskõla, naasin peale pausi materjali juurde ning vaatasin koodid enne kategoriseerimist värske pilguga üle. Seejärel koondasin sarnaste tähendustega koodid pea- ja alakategoriateks. Enne kategoriseerimist jagunesid koodid ja tähenduslikud üksused uurimisküsimuste lõikes nii, nagu esitatud tabelis 4.

Tabel 4. Koodide ja tähendusühikute arvud uurimisküsimuste lõikes.

Uurimisküsimus	Koodid	Tähenduslikud üksused
1. Millised on pere põhjused koduõppe valikuks?	22	89
2. Kuidas pered koduõpet rakendavad ja millist kodu ja kooli koostöövormi eelistatakse?	22	80
3. Millised on pere ootused koolile, kellega tehakse koostööd koduõppe läbiviimisel?	32	108
4. Millised on perede kogetud takistused ja kitsaskohad koduõppe rakendamisel?	8	14

Koodid kategoriseerisin omakorda ala- ja peakategoriateks. Esimese uurimisküsimuse puhul jaotasin ühe alakategooria omakorda kolmeks, et hiljem oleks tulemuste esitamine ja jälgimine selgem. Tabelis 5 toon näite, kuidas tähenduslikust üksustest saavad koodid ja koodidest moodustuvad kategooriad.

Tabel 5. Näide tähenduslikest üksustest koodide ja kategooriate moodustumisest 2. uurimisküsimuse juures.

Tähenduslik üksus	Kood	Kategooria
Meile meeldib, et meile on jäetud selline vabadus	Usaldus ja vabadus	Eeldused koostöö arendamisel
Kõik see vabadus on minu jaoks niivõrd oluline		
Vabadus otsustada iga kell, mida ma selle päevaga teen		

Uurija refleksiivsus

Kvalitatiivse uurimuse puhul on tavaks, et uurija märgib üles oma mõtted ja tähelepanekud seoses uurimisprotsessiga (Löfström, 2011). Sellest lähtuvalt pidasin läbivalt kogu uurimuse koostamise perioodi vältel uurijapäevikut, kuhu koondasin mõtteid seoses uurimusega.

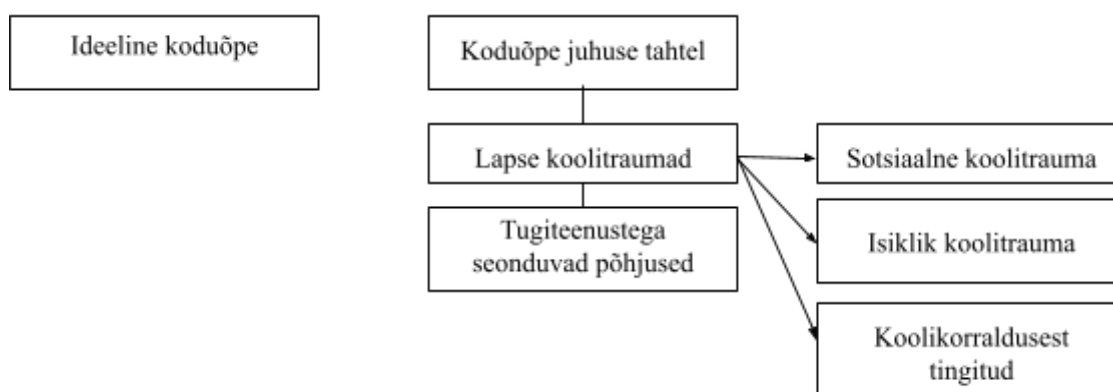
Regulaarsed sissekanded tegin päevikusse peale iga intervjuu teostamist ning juhendajaga konsulteerimise järgselt. Päeviku pidamine aitas mul talletada uurimusega seotud infot ning ka oma tegevust reflekteerida. Päeviku sissekannete lugemise järgselt korrigeerisin jooksvalt intervjuu kava ja ettevalmistust.

Tulemused

Käesolevas peatükis on esitatud tulemused uurimisküsimuste kaupa. Iga uurimisküsimuse all olen eraldi välja toonud intervjuude analüüsist välja kasvanud pea- ja alakategooriad. Tulemusi olen illustreerinud väljavõtetega intervjuudest. Tsitaadid on lisatud kaldkirjas, nimed on asendatud pseudonüümidega, minupoolsed täiendavad selgitused on lisatud ümarsulgudesse. Mitteoluline informatsioon on eemaldatud ja asendatud kaldkriipsude vahele jäetud kolme punktiga. Samuti on eemaldatud parasiitsõnad ja kordused.

Pere põhjused koduõppe valikuks

Esimese uurimisküsimusega soovisin teada, miks pered on koduõppe valinud. Andmete analüüsimisel moodustus kaks peakategooriat: ideelised koduõppurid ja kodusõppijad juhuse tahtel. Koduõppe juhuse tahtel jaguneb omakorda kolmeks alakategooriaks, mis on välja toodud joonisel 2.

Joonis 2. Koduõppe põhjuste uurimisel tekkinud pea- ja alakategooriad.

Ideeline koduõpe. Ideeline koduõpe on pere teadlik valik koduõppe kasuks, mille otsustamisprotsessis ei olnud piiravaid tegureid lapse eelneva koolikogemuse näol. Intervjueeritavad väljendasid, et nad kaalusid juba varakult enne lapse koolikohustuse ikka jõudmist poolt- ja vastuargumente ning leidsid, et parim viis lastele haridust anda on koduõppe formaat. Neid peresid iseloomustas suur teadlikkus koduõppe korraldamisest ning võimekus organiseerida koostööd kooli ja teiste sarnaste peredega. Samuti võis täheldada, et mõnel juhul toetas koduõppe teadlik valik pere liikuvat elustiili. Reisiv elustiil oli vanema arusaama mööda lapsele väestav, ta sai õppida elulistes olukordades. Samuti lõi reisidel kogetu konteksti ja sisemise motivatsiooni näiteks keeleõppele.

T: Keeled on tal hispaania ja inglise keel, niikuinii paremad kui minul, saksa keel nüüd ka, et ma loodan, et äkki ma saan kuidagimoodi vene keelega samasuguse haagi teha, et talle nagu meeldiks ja ta tahaks seda õppida.

Ideelise koduõppe vanemate puhul oli kerge märgata head valmisolekut ja enesekindlust ka õppeprotsessi juhtimisel. Liikumapanevaks jõuks koduõppe idee esilekerkimise taga võis aga peituda vanema enda negatiivne koolikogemus, mille sarnast oma lapse ei soovitud.

E: Meil oli seitse paralleelklassi, igas klassis käis kolmkümmend kuus õpilast (naerab). Et no mida sa sealt ikka loodad. Põhiline, mis ma keskkoolis tundsin, kuidas kogu see koolikorraldus oli väga stressirohke, see, et igaks päevaks tuli õppida, iga päev tuli muretseda selle pärast, et kas sind küsitakse, /.../ma olin nii väsinud, ma ei õppinud järgmiseks päevaks.

Koduõppe teadliku valikuna esines ka peredes, kus üks laps oli sattunud koduõppele juhuse tahtel ning pere, olles tutvunud koduõppe eelistega, jättis ka teised lapsed samasse õppevormi.

I: Tema ei tahaks kohe kindlasti (kooli minna) ja mina ei suuda teda nagu sundida või veenda, et see on kohutavalt hea ja tore, sest ma ise ei usu sellesse.

Ideeline koduõpe annab võimaluse kooliaega planeerida ja unistada laiemalt erinevatest koostöövormidest, mis toetavad lapse arengut. Nii võivad ettekavatsetud koolitee lahutamatuks osaks saada reisimine, koduõppekeskuse loomine või selle tegevustes osalemine, erinevad huviringid ja trennid.

Koduõppe juhuse tahtel. Valdav enamus intervjueeritud peredest tunnistas, et koduõppe sisenes nende ellu, ilma et nad oleksid seda otseselt soovinud või teadlikult valinud. Pigem oli tegemist sundvalikuga, kus valiti halbade valikute seast parim. Need pered kirjeldasid haridussüsteemi pahupoolt ja erinevatel viisidel selle hammasrataste vahele jäämist. Antud jaotuses figureerivad lapsevanemad tõid välja, et nende koduõppele minekule eelnes reeglina lahendamatu näiv kitsaskoht, mis võis eskaleeruda väärtuskonfliktiks kodu ja kooli vahel.

Lapse koolitrauma. Jaotasin selle alakategooria omakorda kolmeks alakategooriaks, milleks on isiklikku laadi, sotsiaalsed ja koolikorraldusest lähtuvad traumad.

Isiklik koolitrauma. Läbiv põhjus, mis sundis peresid koduõppe kasuks otsustama, oli lapse stressitaluvuse läve ületamine koolis. Stressi põhjuseid oli reeglina mitmeid, enamasti pidasid intervjueeritavad silmas kumuleeruvat mõju, mis võis lõpuks väljenduda ka mõne tervisehäirena.

P: Aga tüdrukuga oli nii, et /.../ detsembris ta ei jõudnud enam kooli, tal pea valutas, kogu aeg oli paha olla ja ta ei tahtnud minna. Ja siis ta ei tahtnud minna, sest ta oli puudunud.

Iseloomulik oli ka tervisehäirete kadumine peale koduõppele minemist. Veel kirjeldasid lapsevanemad, et nende lapsed on kogunud õpetajatepoolset märgistamist, mis surus lapse mittesoovitavasse “paha lapse” rolli, ning sellest väljumiseks tuli koolist ära tulla. Varajane ärkamine oli paljude lastevanemate jaoks otsustavaks lisateguriks, miks otsustati koduõppele minna.

O: Meile hakkas tunduma, et on täiesti võimatu ja absurdne ja mõttetu pimedal ajal nii vara ärgata /.../ et me peame nii noh, nagu enda keha rütmi või looduse rütmi vastu minema, et me peame nii vara ärkama.

P: Aga see kuuest ärkamine selleks, et laps kaheksaks kooli jõuaks, see tundub ikka midagi täiesti õudset.

Olulise põhjusena toodi välja koolirõõmu puudumist. Siingi taga peitusid mitmed erinevad tegurid, mille ühes äärmuses oli koolis läbivalt kogetud igavustunne ja teises kliiniliselt diagnoositud depressioon. Vanemate sõnul ei reageerinud kool lapse muredele paindlikkusega, mis oleks olukorda positiivses suunas muutnud.

L: Selleks, et see laps tuleks esiteks depressioonist välja, /.../ vajab ta seda vana keskkonda, /.../ et see oli siis otsus sealt Rajaleidjast, aga kohalik kool endiselt ei aktsepteerinud.

P: Poiss on seitsmendas ja temal oli mure selles, et tal oli tundides igav, /.../ et ta teeb veerandihinde kahekümne minutiga järgi, näiteks inglise keeles nelja peale, siis ta ei näinud üldse mõtet, et miks ma peaksin seal koolis iga päev kohal käima

Sotsiaalne koolitrauma. Veel kirjeldasid lapsevanemad, et lähedaste suhete puudumine koolis lisas kaalu koduõppe kasuks otsustamisel. Mõnel kirjeldatud juhul tegid lapse mitmekesised huvid ta klassikaaslastest erinevaks, teisel aga mainiti lapse kõrgemat tundlikkust, mis muutis ta suhtluskogemused keeruliseks ja kohati valulikuks. Eraldatusetunnet, sõprade puudumist ja kiusamist toodi välja eelkõige nende vanemate poolt, kelle lapsed olid koolikogemuse saanud suurtes piirkondlikes koolides. Eriti kaalukana märgiti neid eraldatuse juhtumeid, mis olid põhjustatud koolipersonali poolt.

O: Kool suutis veel nii vahva asja välja mõelda, et laps küll õpib seitsmendas klassis, aga ta õpib seal (üksinda) kuuenda klassi materjali, mis oli nagu eriti vau! /.../ et rõhutada veel nagu seda, et sa oled eriline ja sa meie keskkonda ei kuulu, et noh, see on teismelistele nagu päris karm väljakutse.

Olulise põhjusena toodi veel välja klasside suurust, mis tekitas teiste negatiivsete tegurite võimendumist. Näiteks tähendas suur kool vanemate jaoks lärmakamat keskkonda, väiksemat individuaalsust, lapse anonüümsust klassis, heade õpetajate läbipõlemist, lapse murede ja rõõmude mittemärkamist ning lapsesõbralike ja isiksust toetavate meetodite vähest kasutamist.

Koolikorralduslikud põhjused. Intervjueeritavad lapsevanemad tõid välja ka tegureid, mida kool oleks saanud mõningate ümberkorralduste või õpetajate koolituste rakendamisel muuta. Lapsed olid tundnud, et neil on tundides igav ja õppetöoga võrreldes läheb liiga palju aega distsipliini hoidmise ja kehtestamise peale. Tunnid olid liiga lühikesed, et teemadesse saaks süveneda ja kui huvi mingi teema vastu oli ärganud, algas juba järgmine tund. Vanemad märkisid, et huvitumise või inspireerumise korral oli lapse soov antud teemaga sügavuti minna, samas kui kooli õppekava nägi ette järgmisele teemale hüppamist. See aga süvendas tunnet, et lapse isikupäraga koolis ei arvestata ja olulisem on normide täitmine.

O: Temal on nagu selline sisemine juhatuse hästi paigas, et tema teab, mida ta tahab lugeda, millega ta tahab tutvuda, millega kokku puutuda. Ja see hakkas kooliprogrammist järjest rohkem lahku minema.

Lapse kui kordumatu indiviidi ja tema vajaduste mittemärkamine õpetajate poolt tekitas vanemate sõnul lapses huvipuuduse kooli kui terviku suhtes.

P: Et see alguse põnevus ja huvi nagu vaikselt kadus ära, seal oli liiga lärmakas, liiga palju stressi, seal oli liiga palju õpilasi ümber /.../ kui laps jäi tunnis hätta, siis jäi puudu sellisest õpetajapoolsest abist, sest seal klassis oli nii palju lapsi, et ta ei jõudnud.

Mõnel juhul mainiti, et koolis oli distsipliini saavutamiseks kasutatud lapse eneseväärikust riivavat karistamist. Sealjuures ei olnud vahet, kas antud käitumist rakendati klassis üldiselt või nende lapse peal. Veel toodi välja kodutööde suurt kogust, mis lämmatas lapse elavad huvid.

L: Sa tuled koolist koju ja sa ei jaksa enam midagi teha. Et sa ei jaksa enam tegeleda nende asjadega, mis sind huvitavad.

Lapsevanemad tõid välja ka kooli järeleaitamissüsteemi kohmakuse. Puudulike hinnete ja puudumiste tõttu järelevastamisega kaasnev bürokraatia tekitas neis jõuetust ja lootusetust. Kord maha jäänuna oli raske end järjele tagasi saada ning sellele võis järgneda sündmuste ahel, mis päädis koduõppele jäämisega.

P: Süsteem, kuidas töid järgi teha, oli koolis väga keeruline. Et sa pidid nädal aega varem kirja panema selle aja ja teema ja siis kindlasti kohale minema, ja ühesõnaga hästi bürookraatlikuks läks see süsteem, et niisama sa ei saanud minna konsultatsioonile õpetaja juurde, et ma tahaksin järgi teha seda asja.

Tugiteenustega seonduvad põhjused. Osade lapsevanemate jaoks oli oluliseks kaalukeeleks kooli pakutavate hariduslike tugiteenuste ebapiisav rakendamine või mittetõhusad meetmed. Nad tõid välja, et hariduslike erivajadustega lapsega on koolisüsteemis keeruline, kuna nad kogesid, et tugisüsteem justkui näiliselt on toeks, kuid tegelikkuses on seda vaid formaalselt.

U: Ta ei tahtnud neid asju (kodutöid) teha üldse, /.../ ta ei olnud üldse motiveeritud. Ja siis seal oli see ka kõhuvalu, et ei tahtnud kooli minna ja ärevus tekkis sellest kiusamisest. Ja noh, kuskilt nagu abi ei saanud ka, sotsiaalpedagoogid ei osanud midagi öelda, psühholoogid ei osanud midagi öelda. Et keegi nagu ei hoomanud seda tervikpilti või kuidagi, et mis tegema peab, tegelikult see koduõppe lahendus oli nagu väga hea.

Kui lapsevanem oli jõudnud arusaamale, et on oma murega üksi, siis taipas ta ühtlasi, et ta võib sama hästi koduõppel selle murega üksi olla. Üks lapsevanem kirjeldas olukorda, kus puudulik

koostöö HEV-koordinaatori ja õpetajate vahel pani pere keerulisse olukorda. Pere ootus oli paindlikkus ja mõistmine, kuid kool tervikuna ei suutnud seda lapsele pakkuda.

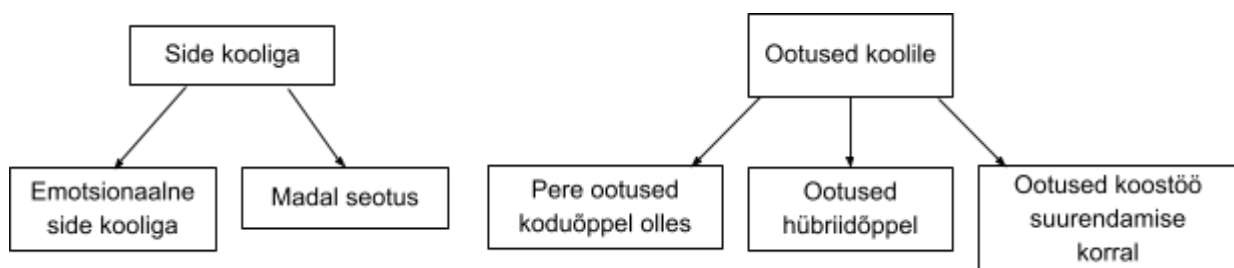
L: Kool oli varmast nõus tegema individuaalse õppekava HEV-koordinaatori ja õppealajuhataja poolt, aga kahjuks osad õpetajad siiski ei saanud aru, et mis näiteks tähendab depressioonis olev laps ja mis tähendab lihtsalt laisk laps, nende jaoks oli üks kompott.

Kogeti ka seda, et koolil on tihtipeale erivajadusega lapsega keeruline tegeleda ning seetõttu kool pigem suunab need lapsed teise kooli, et ei peaks ise antud juhtumitega tegelema. Sama kehtis koolides, kus ei olnud palgal tugiteenuseid pakkuvaid spetsialiste.

K: Kuna see kool oli hästi noor sellel hetkel, siis neil ei olnud ei logopeedi, psühholooge, ei mingeid nõustajaid. Tundus, et see parem on seda kodus ise teha, et ma tunnen oma last ikkagi kõige paremini.

Pere ootused koolile, kellega tehakse koostööd koduõppe läbiviimisel.

Selle uurimisküsimusega soovisin teada, kuidas pere tunnetab ja tajub kooli, kui võrd kooli ja kodu vahel juba koostöö toimib ja milline on valmisolek koostööks ning millised on pere ootused koolile koostöö tihendamise korral. Andmeid analüüsisides tuletati kaks peakategooriat ja viis alakategooriat. Esimese peakategooria alla koondasin vanemate kirjeldused suhtest kooliga. Teise uurimisküsimuse juures tekkinud pea- ja alakategooriad on esitatud joonisel 3.

Joonis 3. Teise uurimisküsimuse pea- ja alakategooriad.

Emotsionaalne side kooliga. Enamasti kogesid lapsevanemad kooliga emotsionaalset ja toetavat sidet. Nenditi, et kool on nende jaoks alati olemas ja neil on olemas koht, kuhu abivajaduse korral pöörduda. Küsimused, millega kooli poole pöörduti, olid seotud kas õppematerjalide, individuaalse õppekava koostamise või rakendatava õppemetoodikaga. Seejuures märgiti, et kooli poole pöördutakse pigem kord poolaastas toimuva arenguestluse käigus kui vahepealsel ajal. Lapsevanemad hindasid võimalust viibida kooli infovoos ja olla

kutsutud ühisüritustele. Koolikogukonda kuulumine oli siiski olulisem lapsevanematele kui lastele, kes reeglina ei tundnud vajadust suhtluseks kooliskäivate klassikaaslastega. Toodi välja ka seda, et koolis toimuvad tegevused võisid neid inspireerida kodus või koduõppekeskuses sarnaseid projekte läbi viima.

K: Mulle tohutult meeldib see viis, kuidas X koolis toimivad asjad. Ma arvan, et see on minu jaoks väga suur eeskuju.

Vanemad nentisid, et virtuaalselt kogetav seotus võiks kasvada reaalseks koostööks, kui kool asuks geograafiliselt neile lähemal. Samuti mainiti, et mõlemapoolne koostöövalmidus on olemas, kuid puudu on organiseerimisele kuluvast ajast.

Madal seotus kooliga. Osad vanemad kogesid vähest seotust kooliga, kuid samas nad ei kogenud, et see neid kuidagi häiriks. Pigem väljendasid nad rahulolu asjade seisu üle ning nautisid võimalust olla rahule jäetud. Positiivsena kogeti ka, et kooli ja kodu vähene suhtlus annab võimaluse ise koduõppe osas suuremat vastutust võtta. Üks pere väljendas ka, et päevaõppest tuldi ära kibedate tunnetega ning koduõppel olles pole kontakti suurendamine kõne alla tulnud.

O: Et siis ma nagu teadlikult hoian südame külma ja hoian distantsti, et pole minu asi, kuna me ise igapäevaselt seal ei käi /.../. Et siis ma ei taha enam, ma sain palju kõrvetada.

Reeglina tunnistati, et koolipoolne valmisolek koostööks on suurem, kui pere oma võimalused seda lubaks. Peamised tõkked olid seotud oma ajakava ja kooli tegemiste ühildamise ning madala motivatsiooniga.

A: Tegelikult me ise oleme passiivsed, et meil on oma eluga ikkagi piisavalt tegemist, kuigi meid teavitatakse igasugustest suvepäevadest, mingitest laagritest, ega me sinna keegi kuskile ei jõua. Aga samas nagu selle kooliga ikkagi nagu soe suhe.

Pere ootused koolile koduõppel olles. Läbivalt tõdesid lapsevanemad, et nende jaoks on koduõppel olles oluline koolipoolne usaldus ja vabadus oma õppeprotsessi üles ehitada lapse huvidest ja kodustest väärtushinnangutest lähtuvalt. Vastutuse võtmise võimalust hinnati kõrgelt ja oldi tänulikud koolipoolse usalduse eest. Samuti märgiti, et oluline on kooli avatus ja abivalmidus õppeprotsessi tagasisidestamisel.

S: Mind on ikka aidanud need vestlused kooliga, et ühelt poolt need on pisut sellised enda kokkuvõtmist nõudvad /.../ siis justkui nagunii pead läbi mõtlema enda jaoks, et mis me siis tegime poolaasta jooksul ja see on nagu eneserefleksiooni aeg. /.../ just ise annad endale hinnangu, /.../ ja see nagu kujuneb koostöös ikkagi.

Vanemad nentisid, et koduõppele jäämine on tihtipeale emotsionaalselt raske, kuna ühiskond liigub nende kogemuse kohaselt teises suunas. Seal ei väärtustata niivõrd lapse vaimset heaolu, vaid edukust ja seda järjest kiiremini muutuvast maailmas. Sellega seonduvalt hindasid vanemad kõrgelt kooli toetust pere valikute suhtes lapse haridustee kujundamisel.

K: Minu eesmärk ei ole kunagi olnud see, et minu lapsed peaks Harvardisse minema, vaid et nad oleks õnnelikud /.../ ikkagi see ühiskond suudab sind vahepeal nagu lüüa jälle. Ja paratamatult kõik tuttavad ei ole koduõppe fännid ja et see on vist see, millest mina lasen ennast vahest ka kõigutada.

Vanemad on sageli varmad teiste koduõppeperedega organiseerima ühiseid tegevusi, et pakkuda lastele sotsialiseerumise võimalusi ning mooduseid koos ühiste huvidega tegeleda. Harvard ei ole ka juhused, kui need tegevused on regulaarsed. Sellistel juhtudel väljendasid vanemad eriti suurt tänulikkust koolile, kui viimane sai perede koostööprojekte rahaliselt toetada. Lapsevanemate väitel aitab selliste koduõppe kogukondade loomine lastel leida uusi sõpru ning vanematel saada tuge üksteisega suhtlemisel. Samuti nenditi, et paljud tegevused on majanduslikult mõeldavad ainult koostöös suurema seltskonnaga.

O: (Koduõppe) Suvepäevadel me nagu käime peaaegu alati, sest /.../ siis sa tegelikult said inimestega rääkida, et see endataoliste inimestega rääkimine on vist mind aidanud võib-olla kõige rohkem.

Juhul kui lapsed olid saanud negatiivse koolikogemuse ning äsja siirdunud koduõppele, väärtustasid lapsevanemad võimalust korraks aeg maha võtta. Õppimisega seonduvate traumade tervenemine võtab aega ja sageli vajati enne koduse õppeprotsessi alustamist väikest rahunemise perioodi. Ka siin olid vanemad tänulikud, kui koolipoolne mõistmine neid keerulises olukorras toetas.

I: Kergendus kindlasti on see, et see laps on valmis üldse nagu õppima või üldse midagi tegema, et see (koduõpe) on tema jaoks nagu pakkunud õnnelikumat elu /.../ kus ta saab nii-öelda omas tempos liikuda /.../ vanemana ka ikkagi, et ma ei pea kogu aeg teda pressima, kui ta ei ole selleks valmis tegelikult. Et see on kindlasti koduõppel see kergus.

Ootused hübriid-koduõppel olles. Osad lapsevanemad tegid kooliga koostööd, kasutades kooli pakutavat võimalust osaleda vabalt valitud ainetundides, käies kooli huviringides ja ekskursioonidel. Kooliga koostöös võetavaid ainetunde valides lähtuti enda võimekusest erinevaid õppeaineid lapsele anda. Samuti peeti oluliseks võimalust vastutust jagada ning saada teistelt õpetajatelt tagasisidet lapse arengu kohta.

O: Meil tegelikult on üsna ideaalne kooli ja kodu suhe, /.../ on hästi tore, et on need õppepäevad ka, et sa ise teed kogu aeg oma lastega seda tööd, aga et siis on ka mingid teised inimesed, kes sinu lapsega vahepeal tegelevad ja sa saad ka nagu nendelt seda tagasisidet, et see on nagu ka mõnusam kui ainult koduõpe, et ongi see coach sul kõrval.

Mõnel juhul nentisid intervjueeritavad, et nad hindavad kooli pakutavat võimalust osaleda tundides üle veebi, seda aga juhul kui kooli poolt pakutav tempo on lapsele aja- ja jõukohane ning tunnid sobivad õpilase graafikusse. Koolist pakutav peaks austama pere igapäevast rütmi, mis mõnel juhul oli seotud loodusläheduse väärtustamisega. Vanemad tõid ka välja, et hübriid-koduõpe annab lapsele võimaluse laiendada suhtluskonda ning leida uusi sõpru. Üldjoontes peeti hübriid-koduõpet heaks võimaluseks teatud kitsendustega. Rõhutati, et kooliga koostööd tehes ei tohiks koduõppega seonduvad hüved, nagu pühendumine lapse tõelistele huvidele, tahaplaanile jääda.

Ootused koostöö edasisel tihendamisel. Enamasti olid lapsevanemad positiivselt meelestatud kooliga koostöö süvendamise suhtes. Eeldusena mainiti läbivalt kooli geograafilist lähedust või võimalust lapsel õppeperioodi ajal koolis ööbida. Vanemad märkisid aga, et kool peaks täitma ka mitmeid sisulisi kriteeriume, mis looksid võimaluse tihedamale koostööle. Vastates küsimusele “milline oleks nende meelest ideaalne kool, kuhu südamerahuga oma lapse saadaksite” vastati, et olulist rolli mängib kooli suurus. Õpilaste arv ei tohiks olla liiga suur, et oleks tagatud individuaalne lähenemine, samas peeti oluliseks, et kool ei oleks ka liiga väike, et oleks piisavalt kaasõpilasi ja võimalus leida sõpru.

P: Suurus võiks olla mitte üle viiekümne, ma arvan. Et nendes väikestes koolides on see probleem, et seal ei pruugi leitud sinu lapsele nagu südamesõpra või kedagi.

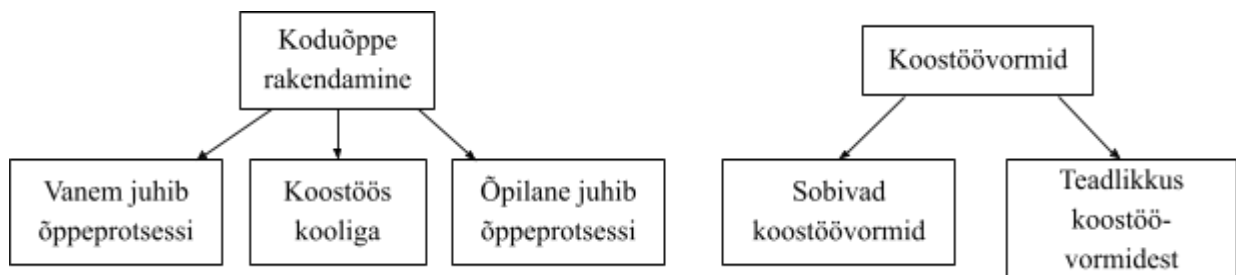
Kooli asukohana unistati reeglina maaregioonist või linnalähedasest maakohast, kus oleks palju ruumi ja võimalus turvaliselt looduses liikuda. Kool peaks kindlasti arvestama lapse huvidega ja võimalusel arvestama neid ka õppetöö planeerimisel. Pered väljendasid, et unistuste koolis

oleks palju ja mitmekesiseid õpetajaid, kes avardaksid lapse mõttemaailma. Samuti toodi välja nende võimaluste olemasolu, mida kodus on keeruline pakkuda, nagu näiteks puu- või keraamatöökoda. Eraldi unistati, et kool võiks olla multifunktsionaalne, koht, kus kohtuvad piirkonna kunstnikud, oskustöölised, vabatahtlikud, eakad, et toimuks oskuste ja teadmiste loomulik vahetamine. Oluliseks peeti ka, et kool peaks toetama peamiselt lapse sisemist motivatsiooni.

Kuidas pered koduõpet rakendavad ja millist kodu ja kooli koostöövormi eelistatakse?

Kolmanda uurimisküsimusega soovisin teada saada, kuidas pered koduõpet rakendavad ja milline koostöövorm neile kõige enam sobib. Antud küsimuses moodustus kaks peakategooriat ja viis alakategooriat. Peakategooria “Koduõppe rakendamine” jagunes järgnevalt:

õppeprotsess toimub koostöös kooliga, õpe toimub vanema juhtimisel ning kolmandaks, et laps juhib õppeprotsessi ning vanemad toetavad. Teine peakategooria jagunes alakategooriateks järgnevalt: perele sobilikud koostöövormid ja üldine teadlikkus erinevatest koostöövormidest. Kolmanda uurimisküsimuse juures tekkinud pea- ja alakategooriad on esitatud joonisel 4.

Joonis 4. Kolmanda uurimisküsimuse pea- ja alakategooriad.

Vanem juhib õppeprotsessi. Koduõppe rakendamise meetodite kohta uurides vastasid vanemad läbivalt, et õppeprotsessi juhib peamiselt lapsevanem, kes on lapsega läbi rääkinud kindla päevakava suhtes. Mõnel juhul oli lapsega koos koostatud toetav tunniplaan, millest poolaasta vältel kinni peeti. Õppimiseks olid määratud ka kindlad kellaajad, mis enamasti olid päeva esimeses pooles. Esines ka juhtumeid, kui õpilasele sobis rohkem õppida õhtusel ajal või tehti mitu õppesessiooni päevas - üks hommikul ja teine õhtul. Selliselt struktureeritud õppekorralduse puhul veetis lapsevanem õppimiseks määratud aja õpilasega koos olles ja teda jooksvalt juhendades ja aidates.

I: Et praegu on kiüll, noh, see tohutu internet, aga leida sealt see teema, mis parasjagu sind kõnetab, et see võtab ikka väga palju aega, et kui on seitsmenda klassi laps, siis neid aineid on

päris palju ja /.../ Praegu on niimoodi, et kui laps omaette mingeid asju teeb, siis mina samal ajal mitte ei tegele oma isiklike asjadega, vaid ka uurin midagi, et mida me siis pärast koos saame kasutada.

Õppematerjalidena kasutati esimese kooliastme õpilaste puhul paberkandjal olevaid õpikuid ja töövihikuid. Teises ja kolmandas kooliastmes suurenes veebipõhiste materjalide kasutamine. Läbivalt mainiti opiq.ee keskkonda ning tänulikud oldi videoloengute eest, mida erinevate ainete õpetajad on veebi üles pannud. Mõned vanemad olid õppe korraldanud tsüklilisena, et anda õpilasele võimalus süveneda ühte teemasse korraga. Suure osa õppest olid lapsevanemad korraldanud mitteformaalsena. Nii mainiti õppeprotsessi sidumist keeleõppe puhul filmide vaatamisega ja suhtlusega teisest keeleruumist pärit inimestega, keemia ja tehnoloogia õppimist seoti näiteks toiduvalmistamisega. Arvutamist ja loogikat seoti õpetlike lauamängude mängimisega.

O: Ja siis ma olengi nüüd märkama hakanud, noh, seda tervikpilti, et mis asi on õppimine üldse, et kuidas laps õpib ja millest tal see õppimise motivatsioon tekib /.../ söögi tegemine - sa saad keemiat õppida läbi selle, sõidad autoga, kuulad muusikat, arutate nendel teemadel või siis kuulad audioraamatut või uudiseid ja arutled neil teemadel, et õppimine toimub kogu aeg!

Koduõppe koostöös kooliga. Intervjueeritavad mainisid kooliga koostöös kahte mudelit.

Esimese puhul võttis kool endale osa vastutusest õppeprotsessis, pakkudes juhendatud koduõpet või tundides osalemise võimalust. Juhendatud koduõppe puhul anti õpilastele korra nädalas koduseid ülesandeid, millesse oli lõimitud erinevaid aineid ja õppekavas ette nähtud pädevuste kujunemist toetavaid elemente. Koduülesannete täitmist toetasid kaks korda nädalas toimuvad veebikohtumised, kus anti tagasisidet ja arutleti üleskerkinud teemadel.

O: Ja meie pere puhul töötab tegelikult see juhendatud koduõppe sellisel moel, et see pinge, minult kui vanemalt nagu õpetajana on ära võetud, et õpetab siiski see juhendav koordinaator läbi opiqu keskkonna.

Samas võtmes koostööd tõid esile lapsevanemad, kes olid kooliga kokku leppinud ained, mida õpilane käib kohapeal omandamas. Intervjuudest ilmnnes, et osad koolid toetavad koduõppe perede omavahelist koostööd, aidates finantseerida koduõppekeskusena käsitletavate ruumide rentimist. Sellises keskusel said vanemad korraldada õpilaste jaoks ühiseid tunde ning pakkuda võimalusi sotsialiseerumiseks. Üks koostöövormidest kujutas endast varianti, mille puhul kool

organiseeris koduõppijate võrgustikule õpetajad, kes regulaarselt kohtusid antud piirkonna õpilastega selle kogukonna koduõppekeskuses.

Laps juhib õppeprotsessi ja vanem toetab kõrvalt. Intervjueeritavate seas oli ka vanemaid, kes olid õppimise üles ehitanud peamiselt lapse huvidest lähtuvalt. Vabaõppeks nimetatud õpistiili puhul oli vanematepoolne sisend minimaalne, pigem toetuti õpilaselt tulevatele uudishimu impulssidele ning toetati lapse arengut suunas, mis teda kõige enam tõmbas. Mõnel juhul kombineeriti vabaõpet struktureeritud lähenemisega, jaotades tegevused päevakavas moel, mis jättis õpilasele aega tegeleda formaalse õppekava järgimise ja oma huvidega süvitsi minemisega.

L: Terve minu õpetamise või vanemaks olemise viis on see, et mu lapsed saaksid iseseisvalt teha otsuseid, et "okei, ma olen nüüd liiga kaua üleval olnud, ma tean, et mu keha vajab puhkust", et ta ei teeks seda selle põhjal, et emme helistas ja käskis magama minna. Mis iganes otsus see on, see peab olema lapse otsus. Minule konkreetselt kõik, mida me õpetame, peab olema selle sisemise motivatsiooni, sisemise teadmise põhjal, et see mulle kasulik.

Sellise lähenemise puhul märgiti, et õpilane keskendub pikalt ühele teemale ning seejärel valib uue huviobjekti. Vahel on huvipakkuvad teemad riikliku õppekavaga seotud, mõnikord on seotus väiksem. Antud vanemad väärtustasid lapse sisemist motivatsiooni ja uskusid, et kindlaim viis õpetada lastele õigeid asju on usaldada, et õiged asjad ongi need, mis talle loomulikult huvi pakuvad. Reeglina olid vabaõppe praktiseerijad koduõppel esimest või teist aastat.

Peredele sobivad koostöövormid kooliga. Intervjueeritavad mainisid läbivalt, et nende jaoks on kõige sobivam koostöövorm partnerlus. Partnerlust mõistsid nad kui olukorda, kus võrdne suhtleb võrdsega, eesmärgid on kokku lepitud ja rollid jagatud. Sõnad, mis intervjuude antud osas korduvalt esile kerkisid, olid usaldus, vabadus ja vastutus.

P: Mind on aidanud see jah, et mind on väga usaldatud ja see on minu jaoks olnud nagu väga suur motivaator, et anda endast parim.

Siiski tõlgendati partnerlust mitte ainult usaldava suhtena, vaid ka võimalusena kokku leppida ühine tegevuskava, mis antud olukorras mõlemaid osapooli toetab. Nii võisid kokkulepped sisaldada ka õpilase välist motiveerimist kooli poolt ning konkreetse välise raamistiku pakkumist koolipoolse õpitulemuste kontrollimise näol. Partnerlus võis võtta ka tihedama koostöövormi hübriidõppe näol. Pered, kelle koduõppe staaž oli lühike, tõid välja, et neile

sobib kooliga mentorlussuhe, mille puhul saab küsida nõu ning rääkida jooksvalt konkreetsetest muredest ja rõõmudest. Mainiti ka, et koolis võiks töötada koduõppe koots, kes aitaks vanematel selgust saada, millist lähenemist valida. Ühel juhul nenditi, et perele sobib kõige paremini passiivne koostöö ehk *laissez-faire*, kus perele on jäetud maksimaalne vabadus talitada oma äranägemise järgi ja koolipoolne sekkumine on minimaalne.

Teadlikkus erinevatest koostöövormidest. Intervjueeritavate teadlikkus erinevatest koostöövõimalustest ja -vormidest piirnes enamasti selle kogemusega, mis neil oma kooliga on välja kujunenud. Reeglina piirdusid teadmised peamiste Eestis levinud koostöövormidega, milleks olid juhendatud koduõpe, distantsõpe, munitsipaalkoolide pakutav kontrollivama iseloomuga suhe, ning hübriid-koduõppe vorm, kus osasid aineid sai õppida koolis ja osasid kodus. Samuti oldi teadlikud, et osad koolid kaasavad koduõppe lapsi ekskursioonidele ja huviringidesse. Peamised kanalid, mille kaudu koduõppe pered üksteise tegemiste kohta infot saavad, on sotsiaalmeedia grupid, koduõppekeskuse korraldatud ühisüritused ning igapäevane suhtlus teiste koduõppega tegelevate peredega. Teadlikkus oli kõrgem nende koolide nimekirjas olevatel peredel, kus aktiivselt tegeletakse koduõppe arendamisega ning kus on toimivad vanemate tugigrupid.

Perede kogetud takistused ja kitsaskohad koduõppe rakendamisel.

Takistused koduõppe rakendamisel jagunesid kategooriateks järgnevalt: vanema hirmud lapse hariduse pärast, õppekorraldusega seotud kitsaskohad.

Vanemate hirmud koduõppel. Pea kõigil vanematel oli esinenud kahtlusehetki, mil nad tundsid, et koduõpe võib laste tulevikku silmas pidades piiravaks teguriks osutada. Rohkem kahtlusi oli intervjueeritavate sõnul laste isadel, kusjuures emade rolliks oli enamasti õppetöö läbiviimine.

L: Ta nägi teisi lapsi mingitel kogunemistel ja ta teadis ja tal on siiamaani natukene hirm, et äkki ikka kodus võib nagu natuke lolliks jääda küll /.../ selline surve on ma arvan isalt või kuskilt.

Hirmude allikaks oli laste võrdlemine kooliskäivate eakaaslastega ja kokkupuuted tuttavate ja sugulastega, kes ei olnud koduõppega sisulise poolega kursis. Mõnel juhul tunti ka ebakindlust õpetajarollis ning kaheldi, kas kokkupuude väikese täiskasvanute ringiga ahendab lapse

maailmavaadet. Osade intervjuueeritavate sõnul on ka nende lastel olnud perioode, kus nad pelgavad, et nad on eakaaslastest teadmiste või oskuste poolest nõrgemad. Kui enamasti puudutasid hirmud teadmiste valdkonda, siis mainiti, et kohati on neid tabanud ka abstraktsemat laadi hirmud - kas nende lapsed saavad elus üldiselt hakkama, kas leiavad tööd ja oskavad luua tähenduslikke inimsuhteid. Vanemad, kes olid teinud ideelise valiku koduõppe kasuks, tundsid kohati, et lapsel võib vanema otsuse tõttu tulevikus raskem olla. Vanemad väljendasid, et vastutuskoores laste sotsiaalsete oskuste arengu ja sõprussuhete loomise eest kasvab korrelatsioon lapse vanusega. Hetkedel, kui hirmud võimust võtavad, on vanemad otsinud abi teistelt koduõppega tegelevatelt peredelt.

Õppekorraldusega seotud kitsaskohad. Kahtluste kogemine oli levinum alustavate koduõppe perede puhul, kui õppekorraldust sai värskelt võrrelda eelneva ehk koolis harjumuspäraseks muutunud õppeprotsessiga. Mõnel juhul tõdesid lapsevanemad, et neil on hirm küsida välist abi ja tunnistada oma küündimatust mõnes pedagoogilises või kasvatuslikus aspektis. Sama tunne võis olla ajendiks õppekorralduse muutmisel. Tihtipeale reageeriti kahtlustundele õppesessioonide pikkuse suurendamise ja struktureerimisega. Väljendati ka hirmu seoses välise kontrolliga, mis perele võiks osaks langeda. Teine periood, kus pered kogesid kahetisi tundeid, langes aega, mil nende lapsed olid jõudnud 7.-8. klassi ning põhikooli lõpp ja sellega seotud valikud jõudsid lähemale. Selles vanuseastmes laste vanemad kogesid, et nad mõtlevad tihemini koolimineku peale, et jagada vastutust õpetajatega ainete suhtes, mis muutuvad järjest keerulisemaks ja mahukamaks. Samuti tunti koormavana vastutust lapse lõpueksamite tulemuste pärast ning soovitud kooli sissesaamise suhtes.

Arutelu

Käesoleva uurimuse eesmärgiks on välja selgitada koduõppele olevate õpilaste vanemate vaated koostööle kooliga ning selle arendusvõimalused. Kuigi peamine fookus on koostööl kooliga, vaatlen arutelu ka koduõppele suundumise põhjuseid läbi koostöö arendamise prisma. Analüüsi käigus ilmnesid mitmed huvipakkuvad põhisõnumid, mille üle järgnevalt arutlen.

Perede negatiivne koolikogemus tuleb koostöös tervendada. Esimese uurimisküsimusega soovisin ma teada, millised on pere põhjused koduõppe valikuks. Intervjuueeritavate vastustest sai järeldada, et koduõppe põhjused on väikest valimit arvestades üsnagi mitmekesised ning teatavate Eestile omaste eripäradega. Kui nt USA-s tehtud uuringud

toovad esile ideoloogilisi põhjuseid, nagu pere religioossete ja moraalsete väärtuste kaitsmise vajadus (Collom, 2005), siis antud valimi raames viitasid uuritavad pigem varasemale negatiivsele koolikogemusele. Ideoloogilistel alustel koduõppe valiku teinud pered nägid võimalust siduda õppeprotsesse ja kooliaega reisimisega või tavapärasest enam pühenduda perega koos veedetavale ajale. Viimast kinnitavad ka Kåo (2018) saadud tulemused, kus vanemad väärtustasid koos veedetud aega lähtuvalt pere väärtushinnangutest ja maailmapildist.

Uurimuse tulemused koduõppe põhjuste kohta annavad omalaadse tagasiside haridussüsteemile ning toovad välja selle kitsaskohad paikades, kus perede koostöö kooliga on katkenud. Intervjueeritud lapsevanemad olid reeglina leidnud teised koolid, mille nimekirjas koduõppe vormis edasi tegutseda. Nende koolide väljakutse on taasluua usalduslik ja toimiv koostöö antud perelega. Tingimuseks on samade vigade vältimine, arvestades, et antud lapsevanemad on läbi teinud paradigmaatilise nihke ning näevad haridusega seonduvat uues valguses. Nad on võtnud oma laste hariduse eest vastutuse ning on oma valikutes iseseisvad ja julged katsetama erinevaid alternatiivpedagoogilisi lähenemisi. Käesoleva uuringu tulemused rõhutavad usaldusliku suhte tähtsust koduõppe peredele. Seda selgitab turvatunde vajadus negatiivsest koolikogemusest vabanemiseks. Seejuures tuleb arvesse võtta, et tervendada tuleb mitte ainult laste, vaid ka vanemate koolitraumadest võrsunud hirmud ja kahtlused haridussüsteemi suhtes. Põhikooli ja gümnaasiumi riiklike õppekavade alusväärtustena on sätestatud õpilase vaimse, füüsilise, kõlbelise, sotsiaalse ja emotsionaalse arengu võrdne toetamine (Põhikooli riiklik ..., 2011). Koduõppe jätkuv kasvutrend võib anda aluse arvamuseks, et antud alusväärtused on riiklikus õppekavas esindatud eaproportsionaalselt kallutatuna akadeemilise võimekuse toetamisele. Samal ajal saavad vähem tähelepanu turvalise koolikeskkonna loomise eelduseks olevad vaimset, emotsionaalset ja sotsiaalset arengut toetavad tegevused. Haridus- ja Teadusministeeriumi kooliturvalisust käsitlev veebilehekülj selgitab, et turvalist koolikeskkonda aitab luua realselt ellu viidud koolidemokraatia, koolikiusamise vältimine, õpilaste tunnustamine ja teineteist toetava õhkkonna loomine, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel (Kooliturvalisus, 2019).

Hübriidsed koduõppevomid väärivad arendamist. Teise uurimisküsimusega soovisin välja selgitada, millised on pere ootused koolile, kellega koduõppe läbiviimisel koostööd tehakse. Uurimuses osalenud vanemad väärtustasid võimalust osades õppeainetes kooli poolt pakutavates tundides osaleda kuna vanemate võimekus õpetajatena on erinevate ainete lõikes kõikuv. Samuti peeti oluliseks võimalust vastutust jagada ja saada mitmekülgsemat tagasisidet

õpilase arengule. Seega on kooli poolt hübriid-koduõppe vormide võimaldamine koduõppe peredele tervitatav. Hübriid-koduõppe rakendamise eelduseks on lähiõppe koha olemasolu koolis. Seoses COVID-19 puhanguga kaasnenud distantsõppe perioodiga on hübriidsed õppevormid saanud järjest enam tähelepanu. Õpetajate võimekus distantsilt tundide läbiviimiseks on kasvanud (Kelomees, 2021) ja geograafilise asukoha roll õppetöö läbiviimisel on vähenenud. Nii ei samastata kooli enam hoonega vaid pigem õppeprotsessiga, mis saab tulemuslikult toimuda igal pool, kus on selleks loodud soodsad tingimused. Need muutused õppevormide mitmekesistumise osas puudutavad ka koduõppe valdkonda.

Distantsõpet rakendatakse paljudes koolides (e-õppe päev teatava regulaarsusega), kuid lubatud distantsõppe osakaal õppekava läbimisel ei ole seadustega piiritletud. Sellest tulenevalt on ebaselge kui tihti peab õpilane koolimajas viibima. Ebaselgus antud valdkonnas ei soodusta koduõppe perede selliste koostöövormide nagu individuaalõppekeskused ja koduõppekeskused arendamist. Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 toob välja haridussüsteemi visiooni, kus õpe on õppijakeskne ning haridustasemete ja -liikide vahel on võimalik sujuvalt ja paindlikult liikuda (Eesti haridusvaldkonna... 2020, lk 11). Selliselt vaadatuna on koduõpe oluline haridusmuutuse kasvulava, mistõttu on ka oluline, et haridusseadustik sellega arvestaks ja seda toetaks (Künnapuu & Toots, 2021).

Pered on koostööle avatud. Kolmanda uurimisküsimusega soovisin teada, kuidas koduõpet rakendatakse ja millised koostöövormid peredele sobivad. Tulemustest selgus, et perede lähenemised õppeprotsessi ülesehitamisel on eripalgelised. Ühes äärmuses oli lapsevanema poolt selgelt võetud juhtiv roll ning teisalt oldi õppijakesksed. Kooliga koostööle oldi aga avatud mitmel tasandil. Kui pere ei planeerinud kooliga liitumist, siis oli oodatud on perede koostöö koordineerimisele kaasaaitamine. See tegevus võib väljenduda aruteluringide korraldamisena või konkreetsete predevaheliste koostööprojektide toetamisena. Eelduseks on, et tegevused soodustaksid õpilase arengut ning koduõppe kitsaskohtade ületamist. Koduõppel olevate laste õppimisvõimaluste toetamise seisukohast on oluline peresid teavitada erinevatest võimalikest koostöövormidest. Perede esindajad väljendasid, et nad vajavad koolidelt mitmekülgsemat toetust kui kaks korda aastas õpitulemuste kontrollimist. Arvestades koduõppe põhjuseks olevat varasemat negatiivset koolikogemust, tuleb koolidel rohkem tähelepanu pöörata perede psühholoogilisele toetamisele. Samuti on alustavate koduõppe perede vajaduseks koolipoolne mentor, kes aitaks tõsta teadlikkust kitsaskohtadest ning toetaks neid õppeprotsessi ülesehitamise faasis. Uuringu tulemustele toetudes võib

eeldada, et pered on valmis ka suuremaks koostööks kooliga. Kuna valdav enamus intervjuueeritud peredest olid koduõppurid juhuse tahtel, siis olid nad avatud ka teatud tingimustel kooli naasmisele.

Neljanda uurimisküsimusega soovisin teada, milliseid takistusi ja kitsaskohti koduõppel olevad pered kogevad. Tulemused annavad aluse eelduseks, et kooli siirdumise alternatiiv muutub päevakohasemaks lapse vanuse kasvades ja on seotud õppeainete keerukuse ning mahu kasvuga. Oma rolli mängib ka lapse vajadus suhelda omaealistega. Seda kinnitab ka varasemate aastate statistika (vt joonis 1), mis näitab kolmanda kooliastme õpilaste väiksemat osakaalu koduõppel olevate õpilaste seas.

Uurimuse tulemusi tervikuna vaadeldes kerkib küsimus koduõppe võimalikest arengusuundadest Eestis. Välja joonistuvad kaks peamist valikuvõimalust. Esimene valik kujutab endast kooli ja koduõppe järkjärgulist lähendamist, soodustades kooli ja kodu koostöövõimalusi. Koolis õppimiseni viiva koostööhorisondi määrab eelkõige pere geograafiline lähedus koolile. Teiseks oluliseks eelduseks koostöö süvendamisel on lähiõppe kohtade olemasolu koolis juhul, kui pere vajadus on hübriid-koduõppe ehk osade ainete õppimine koos klassikaaslastega koolis. Kool peab vastama pere ootustele ka sisulise õppeprotsessi osas, kus vanemad väärtustasid lapse isikupära ja huvidega arvestamist. Turvaliseks ja koostööd soodustavaks signaaliks oleks nüüdisaegse õpikäsituse rakendamine koduõpet pakkuv koolis. Antud elemendid annavad mõista, et koolidel on soovi korral koostöö süvendamiseks hulganisti võimalusi. Samuti soodustaks antud suundumus HEV koduõppe õpilaste märkamist ja toetamist. Kui riigi eesmärgiks oleks koduõppe kogukonna lähendamine kooliga, siis oleks toetavaks teguriks legislatiivse keskkonna vormimine perede ja koolide koostööd soosivaks silmas pidades eelmainitud tegureid. Sama kehtib ka koduõppe finantseerimise põhimõtete kohta, mis tuleks eesmärgist lähtuvalt üle vaadata.

Alternatiivne arengusuund koduõppe maastiku kujunemisel on tõhusama kontrollisüsteemi kehtestamine õpitulemuste üle. Osades riikides täidab koduõppurite õpitulemuste kontrollimise funktsiooni kas haridusministeeriumi vastav eriosakond (Guterman, 2021) või kohaliku omavalitsuse haridusosakond (Home education, s.a.). Kontrolli tõhustamise stsenaariumi puhul juhul oleks peredele toetav kui koolis töötaks koduõppega tegelev koordinaator, kes peale õpitulemuste kontrollimise tegeleks ka mentorluse või kootsimisega ning perede tugisüsteemi koordineerimisega.

Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 toob eesmärgina välja õppijakeskse õppeprotsessi ja nüüdisaegse õpikäsituse rakendamise koolides. Võib oletada, et rakendamise leviku mõjul võib koduõppel olevate õpilaste arv minna langustrendi.

Antud uuringu valim ei anna oma suuruse ja kvalitatiivse uurimisviisi tõttu alust üldistuste tegemiseks. Küll aga oleks oluline tulevikus uurida koduõppele mineku põhjuseid kvantitatiivselt, et selgitada välja negatiivse koolikogumuse osakaal koduõppele siirdunud perede hulgas.

Uuringu piirangud

Uurimuse teema oli mulle hingelähedane ning huvitav nii isiklikus kui ka professionaalses plaanis. Nimelt olen ka ise olnud koduõppe lapsevanem ja õppeprotsessi läbiviija. Ühelt poolt võimaldas isikliku kogemuse olemasolu intervjueeritavaid sügavamalt mõista ning antud teemasid nende vaatenurgast näha. Teisest küljest pidin uurimust läbi viies arvesse võtma oma tööd koolijuhina ning võimalikku subjektiivsust andmete tõlgendamisel. Kohati kogesin, et minu ametist lähtuv vaade ja intervjueeritavate jutt lähevad vastuollu. Olin sellist võimalust endale ette teadvustanud ning seetõttu suutsin “koolijuhi” intervjuerijast eemal hoida. Kõigil juhtudel pidasin vajalikuks ka intervjueeritavatele rõhutada, et nad tunneksid ennast oma mõtteid väljendades vabalt ja et konfidentsiaalsusnõuetest lähtuvalt on nad uurimuses anonüümsed.

Kasutatud allikate valimisel lähtusin soovist leida uurimusi ja artikleid, mis olid teostatud viimase viie aasta sees. Kui see ei õnnestunud, laiendasin otsingut varasematele aastatele. Kolmanda piiranguna tooksin välja, et selles uurimuses mitmel korral viidatud autor Brian D. Ray on seotud USA Rahvusliku Koduõppe Uurimise Instituudiga (NHERI). Kõnealust asutust rahastavad peamiselt koduõpet propageerivad eraisikud ja organisatsioonid. Selle piirangu vältimiseks püüdsin leida alternatiivseid uuringuid teistelt autoritelt või muudest riikidest.

Tänuõnad

Täna oma perekonda, kes võimaldas mul oma tähelepanu käesoleval tööil hoida. Täna oma juhendajat, kes vastas alati kiiresti, täpselt ja julgustavalt mu küsimustele. Tänu Pihelile mitmekülgse toe eest. Täna peresid, kes jagasid avatult oma kogemusi. Tänu kursusekaaslastele emotsionaalse toe eest. Tänu Merjele keeleabi eest, tänu Kenile ja Teodorile abi eest kodeerimisel.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Hendrik Noor

/allkirjastatud digitaalselt/

19. mai 2021

Kasutatud kirjandus

- Adams, K. S., & Christenson, S. L. (2000). Trust and the Family–School Relationship Examination of Parent–Teacher Differences in Elementary and Secondary Grades. *Journal of School Psychology, 38*(5), 477–497. Külastatud aadressil [https://doi.org/10.1016/S0022-4405\(00\)00048-0](https://doi.org/10.1016/S0022-4405(00)00048-0)
- Alumäe, E., Tilk, T., O., & Asadullah. (2018). Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. *Human Language Technologies – The Baltic Perspective*, 1–8. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.3233/978-1-61499-912-6-1>
- Anthony, K. V., & Burroughs, S. (2010). Making the Transition from Traditional to Home Schooling: Home School Family Motivations. *Making the Transition, 13*(4), 32.
- Bens, Ingrid (2012). *Facilitating with ease! Core skills for facilitators, team leaders and members, managers, consultants, and trainers*. San Francisco: Wiley.
- Blackstone, A. (2012). Principles of Sociological Inquiry – Qualitative and Quantitative Methods. *Open Textbook Library*. Külastatud aadressil <https://open.umn.edu/opentextbooks/textbooks/139>
- Brewer, T. J. (2021). An Overview of the Homeschooling Landscape. *Homeschooling* (lk 18–49). Brill Sense. Külastatud aadressil https://doi.org/10.1163/9789004457096_002
- Bozeman, B.; Feeney, M. K. (2007). [doi:10.1177/0095399707304119.Toward a useful theory of mentoring: A conceptual analysis and critique]. *Administration & Society*.
- Collom, E. (2005). The Ins and Outs of Homeschooling: The Determinants of Parental Motivations and Student Achievement. *Education and Urban Society, 37*(3), 307–335. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.1177/0013124504274190>
- Connecticut Office of the Child Advocate, OCA (2018). Examining Connecticut’s Safety Net for Children Withdrawn from School for the Purpose of Homeschooling—Supplemental Investigation To OCA’s December 12 2017 Report Regarding the Death of Matthew Tirado. Külastatud aadressil <https://portal.ct.gov/-/media/OCA/OCAMemoHomeschooling4252018pdf.pdf>
- HTM (2020). *Eesti_haridusvaldkonna arengukava 2021-2035*. Tartu: HTM. Külastatud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/eesti_haridusvaldkonna_arengukava_2035_seisuga_2020.03.27.pdf

- Gaither, M. (2017). The Homeschooling Movement and the Return of Domestic Education, 1998–2016. M. Gaither (Toim), *Homeschool: An American History* (lk 241–305). Palgrave Macmillan US. Külastatud aadressil https://doi.org/10.1057/978-1-349-95056-0_8
- Graham, A., Truscott, J., O’Byrne, C., Considine, G., Hampshire, A., Creagh, S., & Western, M. (2019). Disadvantaged families’ experiences of home-school partnerships: Navigating agency, expectations and stigma. *International Journal of Inclusive Education*, 1–16. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.1080/13603116.2019.1607913>
- Gray, P. (2009). Play as a Foundation for Hunter- Gatherer Social Existence. *Spring*, 47.
- Green, C. L., & Hoover-Dempsey, K. V. (2007). Why Do Parents Homeschool? A Systematic Examination of Parental Involvement. *Education and Urban Society*, 39(2), 264–285. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.1177/0013124506294862>
- Godber, Y. E. (2002). *School climate: Understanding parent perspectives to strengthen family–school relationships*. Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences, 63 (6). US: Minnesota.
- Guterman, O. (2021). A comparison of parents and inspectors views regarding homeschooling. *Educational Studies*, 0(0), 1–16. <https://doi.org/10.1080/03055698.2021.1886056>
- Hirsh, A. (2019). The Changing Landscape of Homeschooling in the United States. *Center on Reinventing Public Education*. Center on Reinventing Public Education. Külastatud aadressil <https://eric.ed.gov/?id=ED596627>
- Home education (s.a.), külastatud aadressil <https://www.gov.uk/home-education>
- HTM ja HARNO uuringute plaan (2021). Külastatud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/htm_harno_uuringute_plaan_2021_lyh.pdf
- Järelevalveõiendid. (2021). Külastatud aadressil https://www.hm.ee/et/failid?field_kool_tid=All&field_maakond_value=All&field_oma_valitsus_tid=All
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Käo, K. (2018). LASTEVANEMATE TEGEVUSED KODUÕPPES JA NENDE ARVAMUSED KODUÕPPE EELISTEST, KITSASKOHTADEST JA ARENDUSVÕIMALUSTEST Publitseerimata magistritöö. *Tartu Ülikool Sotsiaal- ja haridusteaduskond Haridusteaduste instituut*

- Kelomees, H. (2021). *Koolielu naasmist ootavad õpetajad on väsinud, ent karastunud* [Uudisteportaal]. Delfi. Külastatud aadressil <https://www.delfi.ee/a/93313517>
- Koduõpe. (s.a.) Külastatud aadressil <https://kynnapuu.com/juhendatud-koduope-e-vok/>
- Koduõppe ja haiglaõppe tingimused ja kord – Riigi Teataja.* (2018). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/106032018001>
- Kooliturvalisus. (2019). Külastatud aadressil <https://www.hm.ee/et/tegevused/alus-pohi-ja-keskharidus/kooliturvalisus>
- Künnapuu, K., & Toots, K. (2021). *Koduõpe kui muutuste kasvulava* [Ajaleht]. Õpetajate Leht. Külastatud aadressil <https://opleht.ee/2021/03/koduope-kui-muutuste-kasvulava/>
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: M.-L. Laherand.
- Lagerspetz, M., 2006. *Kodanikuühiskonna lühisõnastik*. Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit, Tallinn
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Intervjuu*. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/intervjuu>
- Löfström, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. 24.
- McTurnal, R. (2019). Reasons Why Homeschooling Families Choose Strict Home-Based Education or Cooperative Groups. *Doctoral Dissertations and Projects*. Külastatud aadressil <https://digitalcommons.liberty.edu/doctoral/2229>
- McTurnal, R. E. (2019). *REASONS WHY HOME-SCHOOLING FAMILIES CHOOSE STRICT HOME-BASED EDUCATION OR COOPERATIVE GROUPS*. 113.
- MTÜ Vaba Laps Facebooki leht. Külastatud aadressil <https://www.facebook.com/saaremaavabalaps/>
- Neuman, A. (2020). Ask the Young: What Homeschooled Adolescents Think About Homeschooling. *Journal of Research in Childhood Education*, 34(4), 566–582. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.1080/02568543.2019.1710628>
- Neuman, A., & Oz, G. (2020). Different solutions to similar problems: Parents' reasons for choosing to homeschool and social criticism of the education system. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 1–18. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.1080/09518398.2020.1720852>
- Passmore, Jonathan, ed. (2016) [2006]. *Excellence in Coaching: The Industry Guide* (3rd ed.). London; Philadelphia: Kogan Page. ISBN 9780749474461. OCLC 927192333.

- Princiotta, D., & Bielick, S. (2006). Homeschooling in the United States: 2003. Statistical Analysis Report. NCES 2006-042. *National Center for Education Statistics*. ED Pubs, P. Külastatud aadressil <https://eric.ed.gov/?id=ED489790>
- Põhikooli riiklik õppekava. (2021). Riigi Teataja I, 03.03.2021, 12. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/114022018008?leiaKehtiv>
- Ray, B. D. (2015). *RESEARCH FACTS ON HOMESCHOOLING*. National Home Education Research Institute (NHERI)
- Ray, B. D. (2017). A systematic review of the empirical research on selected aspects of homeschooling as a school choice. *Journal of School Choice*, 11(4), 604–621. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.1080/15582159.2017.1395638>
- Riley, G. (2020). *Unschooling: Exploring Learning Beyond the Classroom*. Springer Nature.
- Rothermel, P. (2003). Can We Classify Motives for Home Education? *Evaluation & Research in Education*, 17(2–3), 74–89. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.1080/09500790308668293>
- Rämmer, A., *Valimi moodustamine*. Külastatud aadressil: <http://samm.ut.ee/valimid>
- Steh, B., & Kalin, J. (2011). Building partner cooperation between teachers and parents. *CEPS Journal 1 (2011) 4, S. 81-101, 22*.
- Tait, J. (2003). What is mentorship? *The Canadian Veterinary Journal*, 44(9), 758–760.
- Tammar, K. (2010). *KOOLI JA VANEMATE TÕLGENDUSED KODUÕPPEST KUI KOOSTÖÖST*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool Sotsiaal- ja haridusteaduskond Haridusteaduste instituut
- Tartu ülikooli eetikakeskus (2017). *Hea teadustava*. Külastatud aadressil https://www.eetika.ee/sites/default/files/www_ut/hea_teadustava_trukis.pdf
- Tett, L., & Macleod, G. (2020). Enacting home–school partnerships: The roles of headteachers, family-learning practitioners and parents. *Cambridge Journal of Education*, 50(4), 451–468. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.1080/0305764X.2020.1722062>
- Thomas, J. (2016). Instructional Motivations: What Can We Learn from Homeschooling Families? *The Qualitative Report*, 21(11), 2073-2086, 16.
- Topp, C. (2008). *Homeschool Co-ops: How to Start Them, Run Them and Not Burn Out*. Carol Topp CPA.
- Trasberg, K. & Kruusamägi, H. (2006). Koduõpetuse võlud ja valud - USA ja Eesti kogemus. I. Kraav, & R. Mikser (Toim), *Rahvuslik ja rahvusvaheline Eesti hariduses* (lk.

- 156-165). Tartu: Eesti Akadeemiline Pedagoogika Selts.
- Van Galen, J. (1988). *Ideology, curriculum, pedagogy in home education*. *Education and Urban Society*, 21(1), 52-68.
- Valk, A.; Ress, K. *Rõõmuga kooli. Kodu ja kooli koostöö käsiraamat*. Tartu. Külastatud aadressil <https://www.tartu.ee/sites/default/files/uploads/roomugakooli.pdf>
- Vapper, T. (2016, 17. oktoober). Vastutus lapse hariduse eest. *Õpetajate Leht*. Külastatud aadressil <http://opleht.ee/2016/10/kui-pere-on-valinud-koduõppe/>
- Wearne, E. (2016). A Descriptive Survey of Why Parents Choose Hybrid Homeschools. *Journal of School Choice*, 10(3), 364–380. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.1080/15582159.2016.1202075>
- Wearne, E. & Society of Catholic Social Scientists. (2019a). Parent and Administrator Perceptions of Hybrid Homeschools: *Catholic Social Science Review*, 24, 177–193. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.5840/cssr20192436>
- West, R. L. (2009). The Harms of Homeschooling. *Philosophy and Public Policy Quarterly*, Vol 29, 7-12 Pages. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.13021/G8PPPQ.292009.104>
- Yang, I. (2015). Positive effects of laissez-faire leadership: Conceptual exploration. *Journal of Management Development*, 34(10), 1246–1261. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.1108/JMD-02-2015-0016>
- Õunapuu, L. (2014) *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Õppevormid koduõppel (s.a.) Külastatud aadressil <https://www.time4learning.com/homeschooling-styles/>

Lisa 1. Intervjuu kava

Intervjuu eesmärgiks on selgitada välja koduõppe perede vaated kooli ja kodu koostöövõimalustele ja täheldada nende ettepanekud selle parandamiseks.

1. Taustaküsimused

- Kas olete nõus intervjuu salvestamisega?
- Kas olete nõus, et uurimuses kasutatakse pseudonüümi all väljavõtteid või tsitaate antud intervjuust?
- Mitmendas klassis käivad teie koduõppel olevad lapsed?
- Kui kaua olete koduõpet praktiseerinud?
- Miks valisite koduõppe?
- Kui oli koolikogemust, siis milline see oli?

2. Sissejuhatus

- Kirjeldage palun, millise metoodikaga te õpite?
- Rääkige palun, millest te koduõppe metoodika valimisel lähtusite?
- Millised olukorrad on koduõppe puhul keerulised, millised on lihtsad?

3. Vaated kodu ja kooli koostööle

- Millise suhte vorm kooliga teile kõige paremini sobib, milline ei sobi üldse (esitatakse loetelu erinevatest suhtevormidest)?
- Kuidas laps suhtub koolis käimisesse, kas on vahel puudust tundnud?
- Millest tunneb puudust koduõppe vanem õpetajarollis?
- Millisel juhul paneksite oma lapse kooli, milline oleks Teie ja lapse unistuste kool?
- (staažikamad koduõppurid) Kindlasti on koduõppe kestel olnud ka paremaid ja halvemaid aegu. Millisel hetkel on kindlustunne tehtud valikutes kõige suurem? Millistel hetkedel olete tundnud ebakindlust ja vajadust toe järele?
- Kuidas olete tegutsenud rasketel hetkedel? Kust olete otsinud abi?
- Millistest koostöövormidest kooliga olete kuulnud? Millist vormi sooviksite ise katsetada (vajadusel esitatakse loetelu erinevatest koostöövormidest)?
- Kuidas tajute oma kooli, mille nimekirjas olete?
- Millist tuge olete koolilt oodanud, aga pole senini väljendanud?

4. Kokkuvõtteks

- Mida oleksin võinud veel seoses kooli ja kodu koostööga küsida?
- Kas sooviksid mõnda vastust veel täiendada, kas miskit jäi kripeldama?
- On teil küsimusi antud uurimuse kohta?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Hendrik Noor,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

KODUÕPPE PEREDE VAATED KOOLI JA KODU KOOSTÖÖLE JA SELLE ARENDUSVÕIMALUSED

mille juhendaja on Karmen Trasberg,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Hendrik Noor

20.05.2021